

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІЛОЛОГІЇ

**Формування свідомості дошкільника засобами родинної
обрядовості**

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття ступеня вищої освіти “бакалавр”

Виконав: студент(ка) 471 групи

Спеціальності 012 Дошкільна освіта

Освітньо-професійної (наукової)
програми «Дошкільна освіта»

Яковенко Вікторія Миколаївна

Керівник: к.філолог. н.доцент

Сидоренко Н.І.

Рецензент: к.біолог.наук, доцент

Семашкіна Г.М.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичний аспект проблеми дослідження	
1.1. Педагогічна характеристика народних традицій.....	6
1.2. Місце родинної обрядовості в навчально-освітньому процесі ЗДО.....	14
РОЗДІЛ 2. Методика формування свідомості дошкільників за допомогою родинної обрядовості українського народ	
2.1. Виявлення рівня знань дітей дошкільного віку про звичаї та обряди.....	24
2.2. Способи включення народних та сімейних традицій у виховну роботу з дошкільниками.....	34
ВИСНОВКИ.....	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	51
ДОДАТКИ	
Додаток А. Сценарій родинного свята: «З родини йде життя людини».....	54
Додаток Б. Діагностичні методики «Картинки».....	64
Додаток В. Музичне свято «День народження в країні чарівних фей».....	66
Додаток Г. Кодекс академічної доброчесності.....	70
Додаток Д. Довідка про перевірку на текстові збіги у Науковій бібліотеці.....	72

ВСТУП

Актуальність теми. Фольклорні традиції є своєрідною системою цінностей, де сконцентровані світоглядні уявлення про світ, сім'ю, моральні ідеали та норми поведінки людини, етнічні риси і характер народу.

Народні обряди містять логіку дорослішання людини та багатосторонній потенціал для виховання підростаючого покоління. В даний час виникла необхідність всебічного і глибокого вивчення впливу народних обрядів і звичаїв на освітньо-виховний процес в різних соціальних інститутах: сім'ї, загальноосвітній школі, у вищих навчальних закладах, а також в дошкільних установах.

У вихованні велике значення має спадкоємність поколінь. Чим тісніше і глибше ця спадкоємність, тим краще для виховання дітей. Зміцнення наступності поколінь відбувається на вікових гуманістичних традиціях народу. Обрядами (або ритуалами) називають такі форми поведінки, які склалися історично, для них характерні: стереотипність, повторюваність без змін, а також символічність. Традиції – це цінності, норми, зразки поведінки, які успадковані від наших предків.

Концепція дошкільного виховання в Україні [22] передбачає широкі можливості для створення дошкільних закладів, які б якнайповніше використовували досягнення етнопедagogіки, світової педагогічної думки відповідно до реалій суспільного буття, виховних родинної обрядовості українців.

Велике значення українським обрядам як одному із важливих засобів виховання дошкільників приділялося протягом усієї історії становлення та розвитку української педагогіки. У цьому руслі актуальним є питання виховання дошкільників на традиціях і родинних обрядах українців. Цим питанням займалися багато вчених і педагогів (Т. Алексеева, А. Богуш, О.

Воропай, О. Галян, Н. Кондрашова, П. Кононенко, Л. Касян, Л. Кудіна, Т. Поніманська, Ю. Руденко, К. Ушинський, О. Чаварга).

Народна педагогіка являє ряд засобів для пізнання дитиною народних традицій та родинної обрядовості (культурні, духовні, моральні, побутові, трудові), які необхідні для особистісного розвитку. Залучення дітей до участі у святах і обрядах українського народу дає можливість дітям на практиці пізнати культурно-історичний досвід свого народу.

Народознавство, яке є джерелом вікової мудрості, є також цінною скарбницею засобів народного виховання і неоцінимим фондом педагогіки народу. Для вихователя дуже важливо підібрати до дитини індивідуальний підхід, щоб підштовхнути її до самовираження, сформованості прихильності до української землі та рідної культури.

Залучення дошкільників до народної обрядовості, творчості, мистецтва, їх безпосередня участь в національних та сімейних святах виховує у малюків моральні почуття, розвиває художнє світобачення, наповнює радістю, піднімає настрій, формує естетичний смак.

Мета дослідження – розкрити методик у формування свідомості дошкільника засобами родинної обрядовості.

Завдання дослідження:

1. Дати педагогічну характеристику народним традиціям та родинним обрядам.
2. Визначити місце родинної обрядовості в навчально-освітньому процесі ЗДО.
3. Виявити рівень знань дітей дошкільного віку про родинні звичаї та обряди.
4. Навести способи включення народних обрядів у виховну роботу з дошкільниками.

Об'єкт дослідження – навчально-виховний процес з дітьми дошкільного віку.

Предмет дослідження – педагогічні умови підходу до виховання дошкільників засобами родинної обрядовості.

Для розв'язання поставлених мети і завдань застосовувався комплекс теоретичних та емпіричних **методів** дослідження:

- теоретичні: вивчення та аналіз філософської, психолого-педагогічної, науково-методичної літератури, що забезпечило розгляд загальних теоретичних питань з проблеми дослідження; вивчення, аналіз і узагальнення педагогічного досвіду, порівняння, систематизація, моделювання змісту, організаційних форм і методів виховання; зіставлення та узагальнення отриманих результатів дослідження з метою обґрунтування сутності досліджуваного явища та визначення оптимальних умов формування свідомості дошкільника засобами родинної обрядовості;

- праксиметричні (аналіз педагогічного досвіду та результатів діяльності), за допомогою яких упорядковано та систематизовано дослідницькі матеріали.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати проведеного дослідження обговорювалися і дістали позитивну оцінку на засіданнях кафедри філології Херсонського державного університету. За матеріалами дослідження підготовлено статтю.

Структура дослідження. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1. Теоретичний аспект проблеми дослідження

1.1. Педагогічна характеристика народних традицій

На сучасному етапі на багато речей ми починаємо дивитися по-іншому, багато для себе заново відкриваємо і переоцінюємо. Це відноситься і до минулого українського народу. Зараз до нас поступово повертається національна пам'ять, і ми по-новому починаємо ставитися до старовинних обрядів та свят, родинної обрядовості, фольклору, художніх промислів, декоративно-прикладного мистецтва, в яких народ залишив нам найцінніше зі своїх культурних досягнень.

На думку Н. Лисенко [24] «залучення дітей до родинної обрядовості має бути засноване на формуванні в них почуття причетності до спадщини минулого. Це може бути можливим завдяки створенню особливого середовища, яке дозволяє як би безпосередньо з ним стикнутися» [24, с. 54].

В основі людської культури лежить духовне начало. Тому набуття дитиною сукупності культурних цінностей сприяє розвитку духовності - інтегрованої властивості особистості, яка виявляє себе на рівні людських стосунків, почуттів, морально-патріотичних позицій, тобто в кінцевому підсумку визначає міру загального розвитку і самосвідомості дитини в цілому. Саме рідна культура, як батько і мати, повинна стати невід'ємною частиною душі дитини, початком становлення особистості.

Закладені в родинній культурі висока духовність і моральність виступає гарантом ведення здорового способу життя, гармонізованої організації побутового укладу, повага до родинної обрядовості, доброзичливих відносин з оточуючими, любові і дбайливого ставлення до природи.

Можна процитувати слова Т. Поніманської [26] «Слідування канонам родинної культури розвиває у дітей почуття власної гідності і національної

гордості, сприяє усвідомленню ролі свого народу у світовій цивілізації» [26, с.35].

Одне з основних завдань виховання самосвідомості – формування у дітей загального уявлення про рідну культуру, її багатство та розмаїття, красу і шляхетність. Саме тому, в дошкільника необхідно навчити відчувати і любити рідну землю, рідну природу, свій народ, цінувати духовне багатство, розум, талант і народну мудрість.

Велика розмаїтість методик з вивчення родинної обрядовості в дошкільних установах не дозволяє вихователям і педагогам більш глибоко і цілеспрямовано знайомити дітей з рідною культурою, виховати почуття національного патріотизму, гордості за свою країну, сім'ю.

В даний час вміння, навички та знання народної культури українського народу не залишають цілісного сліду в пам'яті дитини і згасають при подальшому навчанні дітей в школі. За словами Ю. Руденко [29] «Вивчення родинної обрядовості в дошкільному віці стає актуальним, так як кожен народ не просто зберігає традиції і звичаї, але і прагне перенести їх в майбутнє, щоб не втратити національного обличчя і самобутності» [29, с.145].

Багатовіковий досвід людства показав важливість залучення дітей до культури свого народу, оскільки звернення до рідної спадщини виховує повагу, гордість за землю, на якій ми живемо.

«Кожен народ з покоління в покоління передає свій суспільний і соціальний досвід, духовне багатство як спадок старшого покоління молодшому. Народ завжди виступає в ролі вихователя молодого покоління, а виховання при цьому набуває народний характер. Тільки народне виховання є живим органом в історичному процесі народного розвитку, таке виховання набуває надзвичайно впливову силу на формування національного характеру, національної психології людини, на його моральне становлення» [32, с.56].

Досвід народознавчої науки у своїх дослідженнях використовували А. Кримський, А. Макаренко, В. Сухомлинський, К. Ушинський, І. Франко.

Значним внеском у дослідження освітньо-виховного потенціалу української етнопедагогіки стали праці Г. Ващенко, О. Духновича, В. Кузя, С. Русової, В. Сухомлинського, П. Щербаня.

Окремі аспекти використання народної педагогіки у вихованні підростаючих поколінь висвітлено в працях: І. Беха, А. Богуш, О. Вишневського, Н. Лисенко, О. Матвієнко, Н. Рогальської, Ю. Руденка, О. Сухомлинської, М. Чепіль, К. Чорної та ін. Для розроблення сучасних підходів і методів формування в дітей дошкільного віку елементів національної самосвідомості, долучення до народної художньої творчості, родинної обрядовості, фольклору велике значення мають концепції розвитку українського дошкілля, розроблені Л. Артемовою, А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Калуською, Н. Лисенко, Т. Поніманською.

Аналіз сутності родинної обрядовості і звичаїв, їх роль в духовному розвитку суспільства, закономірності історичного зміни даються в роботах А. Алієва, А. Антонова, Ю. Бромлей, М. Лобачова, В. Плахова, І. Суханова та інших. У фактичному матеріалі автори розкривають закономірності виникнення і розвитку народних обрядів, показують спадкоємність, взаємовплив і взаємопроникнення багатьох елементів родинної обрядовості до звичаїв сучасного суспільства.

Ми погоджуємося з думками Н. Тураніна [34], який вважає, що «Виховання дітей на основі національної обрядовості вирішує відразу кілька виховних проблем: виховання патріотизму, любові до сім'ї, рідного краю; естетичне та моральне виховання дітей; підготовка до самостійного життєвого вибору, творення особистості; формування громадянської свідомості» [34, с.41].

Родинна обрядовість супроводжує українця протягом усього життя, від народження, хрестин, одруження, будівництва дому до смерті.

Інтерпретація родинної обрядовості, звичаїв як соціальних норм і правил поведінки зустрічається в етнології, культурології, філософській, соціологічній, демографічній та ряді інших галузей наукових досліджень. У

цих дослідженнях поняття «обряд», «звичай» визначаються з урахуванням завдань кожної галузі суспільних наук. Це пояснюється тим, що в науковій літературі немає єдиного, загальноприйнятого визначення.

Багато дослідників [11; 14; 20; 24] підходять до вирішення питання з різних позицій, перш за все з точки зору проблем, що їх цікавлять. Проблеми виховання в дітей позитивного ставлення до родинної обрядовості та традицій українського народу частково окреслені в працях Т. Алексєєва, А. Богуш, Л. Горболіс, Н. Кондрашова, Н. Лисенко, К. Ушинського.

Традиції не можуть бути тільки нормами і принципами суспільних відносин, способами суспільної діяльності, спадщиною минулого або нормами поведінки людей. У них закріплюються результати і минулого, і сучасної суспільної практики. Вони висловлюють характер суспільних відносин, властивих спільності людей – націям, етнічним та соціальним групам, колективам і т.д.

«Традиції – соціальна і культурна спадщина, що передається з покоління в покоління і відтворюється в певних суспільствах і соціальних групах протягом тривалого часу. Виховно-освітня функція родинної обрядовості є основним засобом успадкування соціального накопиченого досвіду людства в області виховання і формування особистості в різних періодах життя індивіда.

Звичай – правило соціальної поведінки, що відтворюється в певному суспільстві або соціальній групі, вкорінене в звичці, побуті та свідомості їх членів. Звичай відіграє важливу роль у вихованні, сприяючи залученню дитини до духовної культури, формує успадкований стереотипний спосіб поведінки, знайомить зі зразками поведінки» [16, с.36].

Як вважає Н. Кондрашова [20] «Термін «традиція», «звичай» часто ототожнюється з терміном «обряд», «ритуал», «церемонія». Обряд, будучи традиційною символічною дією, супроводжує важливі моменти життя і діяльності індивіда, групи суспільства, вимагає певного виду поведінки. Він має емоційно-психологічний вплив. Важлива соціальна функція обряду, що

включає в свою структуру ритуал, церемонію, - це формування моральних якостей особистості. Обряд може виступати як норма поведінки, реалізує норми права, формує стереотипну поведінку, звички, які, в свою чергу, надають на життя людей регламентуючу дію» [20, с. 114].

Практика показує, що протягом століть традиції і звичаї були і залишаються одним з дієвих засобів залучення нових поколінь до життя суспільства, формування певного типу особистості. Особливість їх виховного впливу полягає в тому, що вони не обмежуються якимось одним віковим періодом життя людини. Кожна людина, живучи в суспільстві, весь час знаходиться в сфері дії звичаїв і родинної обрядовості. Виконання їх вимог має значний і постійний вплив на формування світовідчуття, культури почуття і поведінки особистості, на її ставлення до навколишнього світу.

«Традиції та звичаї, як педагогічна творчість народу, представляють різноманітні форми і методи педагогічного впливу на почуття, волю, свідомість і поведінку дітей. Будучи суспільним явищем, традиції виступають також у вигляді принципів, норм і правил, що регламентують взаємовідносини людей в суспільстві та особистому житті, вони схвалюються і підтримуються громадською думкою» [23, с.47].

Народ хотів бачити в кожній дитині комплекс соціально-етичних якостей. Ще в ранніх творах народної творчості були чітко сформульовані уявлення народу про особистість сучасної людини, розвиток якої має здійснюватися мудрою тріадою: «розум», «доброта», «працьовитість». Народне виховання має свою основу в досвіді і сформовані традиції.

«Чим далі, глибше в минуле прокладені ці коріння, тим сильніше вони. Це основоположний принцип народного виховання. Народний вихователь все це робив і робить в процесі практичної діяльності, повчаючи або показуючи («Роби як я»). Починаючи з раннього віку прилучення дитини до культури свого народу, має на меті відродження генетичної і культурної пам'яті дітей, створення моста свого «я» в системі «сім'я» - «рід» - «народ» - «людство»» [24, с.62].

У родинно- обрядовій культурі для кожного віку існувала своя система фольклорних жанрів. При аналізі кожної жанрової групи визначається важлива властивість фольклорних обрядів - утримувати логіку дорослішання дитини, відповідати її віковим психофізіологічним особливостям. Так, для дітей грудного та молодшого віку були орієнтовані жанри материнського фольклору (потішки, примовки, колискові); для дітей середнього і старшого віку створені різноманітні твори власне дитячого виконання (лічилки, ігри, заклички, дражнилки, скоромовки та ін.); для молоді та дорослих - жанрові групи, властиві світосприйняттям і можливостям дорослої людини (календарні, ліричні, хороводні і танцювальні пісні, билини і духовні вірші, частівки і ін.).

За словами О. Макаренко [25] «Багаті народні традиції, що дісталися нам у спадок, традиції унікальні, втрата яких непоправна. Вони потребують, як і наша земля, в захисту і відновлення. Покінчивши з духовними традиціями, ми вбиваємо в собі людину, моральну опору, творчі здібності. Тому народні традиції, звичаї, соціально-етичної норми виступають провідними факторами виховного процесу, мають величезний вплив на формування особистості дитини дошкільного віку.

Розкриття соціально-психологічного сенсу родинної обрядовості як складного функціонального фактора формування мотиваційної сфери дитини є умова її соціального розвитку. Народні традиції являють собою найважливіший фактор, що забезпечує організуючу дію і індивідуалізацію етнічного суспільства. Традиції українського народу забезпечують особливий психологічний ґрунт, виступаючи найважливішим засобом виховання зростаючих дітей» [25, с.62].

Цитуючи С. Стефанюк [32] «В цілому можна виділити наступні функції родинної обрядовості: розвиваюча, інформаційно-освітня, культурно-творча, рекреативно-оздоровча. Найбільш повно розвиваючий початок втілений в інформаційно-просвітницькій функції народних обрядів та свят. Під терміном «просвіта» мається на увазі педагогічна освітня і

навчальна діяльність, спрямована на духовне, моральне збагачення особистості дошкільника, набуття певної системи знань, отримання важливої інформації» [32, с.163].

За словами О. Чаварга «...кожна дитина засвоює культуру свого народу в процесі соціалізації і інкультурації. У дитинстві малюк безоціночно сприймає міжособистісні відносини, цінності, багатство рідної мови. Особистість дитини формується не тільки в спеціально створених умовах, а й під впливом навколишнього середовища: родинної обрядовості, звичаїв, обрядів, фольклору, свят і т.д.» [40, с.32].

Традиція – це елементи соціальної і культурної спадщини, що передаються від предків до нащадків і зберігаються протягом тривалого часу. Це певні суспільні встановлення, норми поведінки, цінності, ідеї, ритуали, обряди і звичаї [7, с.54].

У традиціях фіксуються історично сформовані норми і принципи, ідеали, відносини, взаємини. Виступаючи як колективна пам'ять, традиції є невід'ємним елементом етнічної свідомості. Ще в ранніх творах народної творчості були чітко сформульовані уявлення про особистість, розвиток якої має здійснюватися в рамках тріади: доброта, працьовитість, розум.

У вихованні свідомості дошкільника значний вплив має спадкоємність поколінь. Чим глибше і тісніше така спадкоємність, тим краще для виховання дітей.

У чому ж полягає сила народних традицій, сімейної та родинної обрядовості? Відповідь проста: перш за все, в людяному, доброму, гуманному підході до особистості дитини і вимозі з її боку доброзичливого ставлення до оточуючих.

Українські народні традиції можна поділити на кілька пріоритетних напрямків:

1. Створення атмосфери національного побуту. Навколишні предмети, що вперше будять душу дитини, виховують почуття краси, повинні бути

національними. Це дозволяє дітям з самого раннього віку зрозуміти, що вони - частина великого українського народу.

2. Традиції і родинні свята. Народні свята тісно пов'язані з працею і різними сторонами суспільного життя людини, у всій їх цілісності і різноманітті. Родинна обрядовість - невід'ємний елемент народної культури. Українські народні свята та обряди – одна з найбільш яскравих складових частин художньої культури і в той же час одне з найбільш багатогранних явищ самого раннього її типу - фольклору.

3. Фольклор. Народний фольклор (казки, пісні, частівки, пестушки, прислів'я, приказки тощо). В усній народній творчості як ніде відбилися риси українського характеру, притаманні йому моральні цінності - уявлення про добро, красу, правду, вірності, хоробрості, працьовитості.

4. Народне мистецтво. Розглядаючи народне мистецтво як основу національної культури, вважається дуже важливим знайомство з ним дітей.

5. Народні ігри. Викликають активність думки, сприяють розширенню кругозору, уточненню уявлень про навколишній світ. Крім того, вони вдосконалюють всі психічні процеси - увагу, пам'ять, уяву, мислення, а в подальшому впливають і на самосвідомість. Моральні якості, сформовані в грі, впливають на поведінку дитини та її характер [14, с.63].

Родинні обряди були справжнім кодексом неписаних норм і обов'язків, але тільки в художньо-емоційній формі. Обряди, що відображають моральні устої українського народу, що закріплюють почуття вірності друзям, розвивають естетичні почуття дітей і містять в собі багато інших педагогічних елементів, яскраво представлені в таких свят

Багаті народні традиції, що дісталися нам у спадок, унікальні, їх втрата непоправна. Народні традиції, звичаї виступають провідними факторами виховного процесу, роблять значний вплив на формування особистості дитини. Виховуючи дітей на народних традиціях, можна розвинути у них повагу до свого народу. Для досягнення кращого результату необхідно створити такі умови, які нададуть дітям можливість зануритися в світ

родинної обрядовості українського побуту, української культури в цілому [1, с.65].

Ефективність використання родинної обрядовості залежить не тільки від розуміння їх ролі, а й від уміння вихователя використовувати все цінне, що вони в собі містять в загальному контексті педагогічних впливів.

1.2. Місце української обрядовості в навчально-освітньому процесі ЗДО

У всі часи і у всіх народів основною метою виховання була турбота про збереження, зміцнення і розвиток народних звичаїв і родинної обрядовості, турбота про передачу підростаючим поколінням життєвого, виробничого, духовного, в тому числі і педагогічного, досвіду, накопиченого попередніми поколіннями.

Обрядовість на початку її виникнення була нерозривно пов'язана з міфологією: кожному обряду відповідав свій міф, кожному елементу обряду - частина міфу. Лише згодом міф як оповідання про фантастичні події відокремився від обрядового інсценування події і набув самостійності.

За словами В. Борисенко [10] «Обряди виникли в епоху, коли зароджувалося суспільство. Людина як соціальна істота й обряд сформувалися одночасно. В міру того як людина набувала досвіду, вона помічала, що певні пори року повторюються (тому, щоб новий рік був не менш сприятливим, ніж попередній, люди прагнули повторити все так само, без змін). Частина таких регулярно повторюваних дій поступово втрачала практичне значення і ставала обрядом. Українці належать до тих націй у Європі, чия обрядовість є однією з найдавніших і найбагатших» [10, с.47].

Обряд є однією з першооснов української усної народної творчості. Певну частину її становить обрядовий фольклор, тобто примовляння, заклинання, які виконувались під час святково-обрядових дійств і органічно впліталися в структуру обряду.

Обрядами або іншими словами, - ритуалами, називають форми поведінки, що склалися історично, для них є характерними:

- 1) стереотипність, або повторюваність без яких-небудь суттєвих змін;
- 2) символічність (мається на увазі, що кожна обрядова пісня на щось вказує, щось символізує), наприклад «Засівання» на Новий рік символізує майбутню сівбу і багатий врожай [12, с.56].

Якщо через обрядовість у побутове життя міцно входили і закріплювалися традиції, то обряди, в свою чергу, формувалися за допомогою свят. Саме їм належить пріоритет у всій системі духовного життя. На думку О. Воропай «Практично будь-яке свято мало свою, характерну лише для нього, обрядову структуру. В грудневому циклі, коли в селян, особливо молоді, було вдосталь вільного часу, відповідно опрацьовано і найбільше свят: Андрія з романтичною калитою, Варвари з пирхунами, Миколи з почастунками дітвори, Наума – покровителя науки і знань, а отже, й обряду, пов'язаного з початком навчання, тощо. Відтак, кожне свято мало свій обрядовий фон, який надавав йому оригінальності і неповторності. Свята не тільки акумулювали втрачені обряди, а й регулювали циклічність, були своєрідною календарною структурою духовного життя людини» [12, с. 149].

Важливу роль у виробленні культури і духовного життя відіграють родинні, сімейні традиції. Вони підтримуються не юридичними актами, а силою суспільної думки. Багато з них, удосконалюючись, стають правилами, нормами, важливими прискорювачами суспільного прогресу. Традиції кожної сім'ї мають свої особливості. Добрі традиції згуртовують родину, дозволяють зберегти важливі зерна розумного, доброго, вічного, завдяки чому життя стає цікавим і корисним.

Якщо говорити про дітей дошкільного віку, то на думку А. Богуш одним з найбільш важливих і ефективних засобів виховання свідомості є родинні обряди і свята. Автор поясняє це тим, що «у всі часи у народів основною метою виховання була турбота про збереження, зміцнення і

впровадження народних звичаїв і родинної обрядовості, турбота про передачу підростаючим поколінням життєвого, виробничого, духовного і педагогічного, досвіду, накопиченого попередніми поколіннями» [8, с.134].

Родинні обряди охоплюють все життя людини від народження до смерті (пологи, запросини баби-повитухи, відвідини новонародженого та породіллі, хрестини, дівування, заручини, весілля, поховання); всі сфери людської діяльності та сільського господарства (заклик весни, веснянки, перша борозна, зажинки, жнива, обжинки, Спас).

Сила народної педагогіки, родинної обрядовості і обрядів українського народу полягає в людяному, доброму, гуманному підході до особистості дитини і вимозі з її боку поважного ставлення до оточуючих. Саме мета «облагородження» людської душі і затверджувалася в народній педагогіці.

Для вирішення цього завдання використовуються найрізноманітніші засоби. Так однією з найефективніших форм педагогічного впливу на особистість, на думку О. Галян вважається народна казка: «Українські казки відображають світогляд народу, його морально-етичні та естетичні принципи, багатовіковий досвід виховання підростаючого покоління. Коротко і лаконічно виражаються ідеї морального виховання в народних прислів'ях і приказках» [14, с.66].

Щоб людина залишалася людиною, їй необхідно пам'ятати своє коріння. Недарма за старих часів кожна дитина знала своїх рідних майже до сьомого коліна. Уважне ставлення до родичів, складання свого родоводу зміцнювали моральну спрямованість особистості, що розвивається.

Численні звичаї і традиції можна віднести до комплексних форм впливу на виховання підростаючого покоління. Родинні свята є справжнім кодексом неписаних норм і обов'язків, але тільки в художньо-емоційній формі.

Родинні обряди, які відображають моральні підвалини українського народу, закріплюють почуття вірності друзям, розвивають естетичні почуття дітей і містять в собі багато інших педагогічних елементів. Українські обряди

представлені в таких святах, як Трійця, Новий рік, Масляна, Маланка та інші.

У народній педагогіці народні свята і обряди вважаються засобами вираження настрою, переконань, світогляду індивіда. Вони не тільки символічно відображають і поглиблюють почуття дитини, але і в значній мірі облагороджують її. Значення народних свят і обрядів полягає в тому, що вони дають можливість проявити почуття і думки, пробуджують емоційні переживання, стимулюють оптимістичний настрій, таким чином сприяючи формуванню свідомості дитини [16, с.45].

В найдавніших слов'янських літописах, в усній народній творчості, стверджується думка про те, що людину треба виховувати і навчати, що найцінніша людська якість – моральність, і її треба прищеплювати, їй необхідно вчити, так як причиною багатьох людських вад є незнання громадських норм, невігластво.

Поведінка залежить від знання, а сполучною ланкою між знанням і поведінкою виступає виховання. Головною метою свідомості на основі народної обрядовості та свят є придбання молодим поколінням морального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення культури міжособистісних і міжнаціональних відносин.

Народні свята перетворилися на величезну масову акцію, яка залучає до дії тисячі людей. Будучи своєрідною формою творчого звіту колективу художньої самодіяльності, вони перетворюються в цілеспрямовану програму, служать формуванню національної гордості, патріотизму, єдності народу. Саме така педагогічна функція визначає їх місце в сучасній системі виховної роботи в ЗДО.

Аналіз досвіду організації та проведення народних свят та обрядів дозволяють формувати основні педагогічні принципи організації цієї форми: принцип загальності, принцип використання активності і самодіяльності людей, принцип диференційованого підходу до учасників.

На думку Н. Кондрашова «Для системи дошкільного виховання важливе значення має саме принцип диференційованого підходу, що дозволяє створити гнучку систему впливу на дітей. У кожному святі, що представляє собою конкретну педагогічну систему, проявляються закономірності педагогіки як науки про виховання підростаючого покоління і дорослих людей за допомогою цілеспрямованої спеціально організованої системи впливу» [20, с. 117].

Найважливішим елементом виховної системи родинного свята на думку А. Богуш є засоби театралізації, що дозволяють забезпечити єдність інформаційно-логічного і емоційно-образного впливу на його учасників, створити атмосферу урочистості, естетичної творчості [6, с.15].

Спілкування в умовах святкової організації стає найважливішим фактором залучення дитини до духовних цінностей українського народу. Громадський досвід передається дошкільнику і сприймається ним не тільки в процесі цілеспрямованого впливу суспільства і не тільки в «свідомій формі», у вигляді ідей, понять, поглядів, думок, норм. Через спілкування дитини за допомогою наслідування і запозичення, співпереживання засвоює людські емоції і форми поведінки.

Метою концепції дошкільного виховання в Україні [22] є «формування основ духовності особистості, а основними завданнями є пробудження у дитини духовного початку, розвиток його в структурі особистості, формування творчої індивідуальності на національній основі і водночас на рівні сучасності» [22, с.5].

Основи духовності закладаються сім'єю і розвиваються дитячим садком, бо саме в ранньому віці закладається фундамент особистості і відбувається розвиток природних схильностей дитини до рівня здібностей.

Дошкільне виховання є вихідною ланкою в системі безперервної освіти, становлення і розвитку особистості такої, яка б несла в собі духовність свого народу.

Наукові дослідження [8; 2; 14; 16] переконливо доводять, що дитина повинна знаходитися під постійним виховним впливом матеріальної та духовної культури свого народу. Це потрібно перш за все для найповнішого розкриття природних схильностей дитини і розвитку її здібностей, виявлення етнопсихологічних особливостей.

У дошкільному віці розпочинається ознайомлення дитини з духовною спадщиною народу: народною піснею, казкою, дитячим фольклором, виробами народних майстрів, з обрядами - втіленням багатовікової культури і мудрості наших предків. «Навчально-виховний процес, що базується на народній та сімейній обрядовості, відбувається без психологічного тиску на дітей. Вони навіть не відчують, що їх виховують. В ЗДО вкрай необхідне широке впровадження в практику виховної роботи заходів на основі родинної обрядовості родинного виховання, етнопедagogіки та сучасних здобутків педагогіки.

Головною метою виховання на основі народної обрядовості є набуття дітьми морального досвіду, спадкоємство духовного надбання українського народу, досягнення культури міжособистісних і міжнаціональних стосунків» [21, с.15].

Основні завдання виховання дошкільнят в процесі ознайомлення з народною та родинною обрядовістю – це придбання знань про моральні принципи, норми і правила громадської поведінки; виховання почуттів, потреб і стосунків; формування моральних ідеалів, переконань, стійких навичок і звичок поведінки.

Для формування свідомості дошкільників важливим є виховання любові до сім'ї, рідної землі, народу, його культури і мови, розвиток гуманних почуттів, доброзичливого відношення до людей, потреби надавати їм безкорисливу допомогу, формування розумових потреб, усвідомленої дисципліни, відповідального відношення до своїх обов'язків, колективної і громадської праці, виховання скромності, чесності і правдивості, почуття честі, сорому і власної гідності.

На думку Л. Горболіс «Невід'ємною і складовою частиною етнопедагогіки є родинні обряди, які пов'язані з народним календарем. Народний календар - це система історично обумовлених дат, подій, спостережень за навколишньою дійсністю, народних свят, урочистостей, які в певній послідовності відзначаються протягом року і прилучають дошкільників до живої енциклопедії побуту й дозвілля народу. Народний календар місяць за місяцем, тиждень за тижнем, періодично день за днем передбачає, відповідно до конкретних умов даного регіону, всі сторони і види хліборобської праці, особливості життя, зміни в природі» [16, с.45].

В дошкільному закладі народний календар є природовідповідною програмою, яка направлена на національне виховання. Календарні звичаї і обряди українського народу різноманітні за призначенням, змістом, характером, функціонуванням і виховним впливом на дитину. Вони пов'язані з природою рідного краю, природою людини, діяльністю народу в різні пори року, поглиблюють емоційні зв'язки з життям, працею, красою рідного краю; відображають українську дійсність, національний характер народу, його самобутній культурно-історичний шлях [16, с.54].

Зміст та ідейно-моральна наснаженість народного календаря виховують у малюка добропорядність, добродійність, милосердя. Активна, доступна дошкільникам участь у підготовці та святкуванні значних подій, урочистостей поглиблює зв'язок дітей з сім'єю, рідним народом. У дітей виховується почуття господаря рідної землі, працьовитість, дбайливість, ініціативність, підприємливість, якості турботливого сім'янина, охоронця природи. Проведенню свят передують велика пізнавальна діяльність дітей. Вони дізнаються про історію виникнення свят, обрядів і родинної обрядовості, про моральний характер звичаїв. Все це не залишає дітей байдужими і сприяє формуванню свідомості.

У процесі дотримання звичаїв і родинних обрядів народного календаря дітьми засвоюється культура дідів і прадідів, яка лежить в основі сучасної української національної культури. А народна культура – це те життєдайне

коріння, яке живить духовність, ідейність, моральність, естетику кожної дитини.

В українського народу, як і в багатьох народів світу, дати, свята, інші урочистості народного календаря чітко діляться за порами року – зимові, весняні, літні, осінні. У такому поділі проявляється глибока народна мудрість, яка відображає нерозривний зв'язок природи і людини, системи виховання.

У дошкільному виховному закладі рекомендується проводити такі народні свята та родинні обряди до календарної сезонності: взимку - Андрія, Миколая, Різдвяні свята, Стрітєння; навесні – Великодні свята та різноманітні веснянки; влітку – зелені свята, косовиця, Івана Купала, обжинки, Спаса; восени – Покрови, Свято Врожаю [45].

Перспективна програма розвитку освіти в Україні в ХХІ столітті орієнтує педагогів дотримуватися принципу варіантності програм виховання і навчання дітей в дошкільному закладі.

Розберемо більш детально, як реалізуються в діючих програмах принципи народності, ознайомлення дітей з історією, обрядами і святами рідного народу.

В програмі «Малятко» [27] є розділ «Дитина і навколишній світ», в ньому визначені теми, основне завдання яких – ознайомлення дітей з оточуючим світом. На другому і третьому роках життя діти знайомляться з трьома темами - «Моя сім'я», «Дитячий сад», «Праця дорослих». У другій молодшій і середній групах додаються нові теми «Наша вулиця», «Рідне місто». Тема "Народознавство" пропонується тільки дітям старшої і підготовчої груп. Відповідно до програми діти знайомляться з традиціями українського народу.

В розділі «Художня література» діти знайомляться з усним українським народним мистецтвом. Розділи «Образотворче мистецтво» і «Світ музики» направлений на ознайомлення дітей з національним

мистецтвом, народними промислами, українськими народними піснями, танцями, хороводами, іграми, музикою.

Регіональна програма «Українське дошкілля» містить чимало народознавчих відомостей в розділі «Рідний край». Так, уже на четвертому році життя діти знайомляться з домами і спорудами, які побудовані в національному стилі, з виробами народних умільців, зі святами та обрядами, державними символами.

Діти старшого дошкільного віку знайомляться з історією України, давніми українськими традиціями, сімейними відносинами, обрядами і святами в Україні.

У програмі «Дитина» [28] містяться народознавчі завдання в розділі «Любій малечі - про цікаві речі». Матеріал розділу подано за тематичним принципом. Це такі теми, як «Наш дитсадок», «Родина», «Культура родинних відносин», «Наш дім (квартира)», «Предмети побуту та вжитку», «У нашої Оксаночки таке хороше вбраннячко», «Смачного вам», «Золоті руки», «Вони живуть поряд з нами», «У світлиці природи», «Мій рідний край», «Ми подорожуємо», «Народна берегиня», «Свята».

У старшому дошкільному віці додаються і конкретизуються ще такі теми: «Фольклорні символи». В розділі «Чарівні фарби и талановиті пальчики» діти знайомляться з картинами українських художників як класиків, так і сучасників, народним декоративним мистецтвом, долучаються до активної продуктивної діяльності. Так, за програмою діти повинні вміти ліпити декоративні тарілки, підноси, миски, глечики, кухлі, свічники, обереги (у вигляді птахів, звірів, коней) з подальшим розфарбуванням.

Заняття народознавчого циклу мають комбінований характер.

Протягом заняття вихователь використовує різноманітні методи навчання: розглядання виробів і бесіда про них, загадки, приказки, вірші, ігри, картини, художні твори, технічні засоби (діапроектори, діафільми). Вони можуть бути також комплексними, коли на одному занятті вирішуються програмні завдання з різних розділів.

Таким чином, сьогодні для дошкільних установ нашої держави видано кілька різних програм, в яких реалізуються принципи народності, регіональності, краєзнавства щодо ознайомлення дітей з сімейними обрядами, з рідним краєм, історією, традиціями національної культури минулого і сьогодення. В цьому напрямку ЗДО використовує родинну обрядовість як засіб виховання та формування свідомості дошкільників.

РОЗДІЛ 2. Методика формування свідомості дошкільників за допомогою обрядовості українського народу

2.1. Виявлення рівня знань дітей дошкільного віку про родинні звичаї та обряди

Родинні традиції, звичаї і обряди найліпше відображали досвід виховання дітей кожного народу. Розвиненість тривких родинно-сімейних, побутових і культурних родинної обрядовості свідчить про високий рівень формування етносу кожної національності. До таких родинної обрядовості слід віднести українську колискову, прислів'я і приказки, пісню й танець, як потужні психофізичні чинники вираження морально-етичної й естетичної культурної цінності українського народу.

Тривала історична функціональність родинної обрядовості, свят і обрядів конкретного народу є свідченням його духовної та фізичної живучості, цивілізованості, культурної витривалості, доцільності існування у світовому просторі. Саме тому, з-поміж найчисленніших рис, мабуть однією з найбільш поцінованих різними народами є патріотизм – це благородне, синівське почуття до своєї Батьківщини, яка водночас є часткою світової спільноти.

«Традиції, свята та обряди – висока поезія, без якої дитина не може повністю сформуватися, розкритися. В ранньому віці діти багато народних родинних обрядів сприймають ще не усвідомлено, в ігровій діяльності, що сприяє легкості й безпосередності їх засвоєння. В цьому й полягає особлива роль родинної обрядовості, за допомогою якої значною мірою формується особистість. Це водночас є змістом, умовою і формою як національного, так і загальнолюдського, родинного виховання» [25, с.45].

Аналіз календарних планів виховно-освітньої роботи, предметно-ігрового середовища дитячого садка з представленості в них елементів рідної культури, а також безпосереднє спостереження за роботою практиків

свідчать про недостатню увагу педагогів до питань залучення дошкільнят до родинної обрядовості народу.

Доводиться констатувати, що питання залучення дітей до родинної обрядовості народу не знаходить достатнього відображення в широкій практиці ЗДО: відповідний зміст роботи збіднений, одноманітний, в роботі відсутня систематичність, недостатньо використані етнографічні засоби для успішного ознайомлення дітей з традиціями та обрядами.

Мета роботи: Виявлення рівня уявлень дітей старшого дошкільного віку про традиції та родинну обрядовість українського народу.

У нашому дослідженні, виконаному з метою вивчення рівня сформованості у дітей дошкільного віку понять про родинну обрядовість, брали участь дошкільники дитячого садка № 10 міста Херсона.

Кількість учасників дослідження - 22 дитини старшої групи ЗДО. Вік дітей – 5-6 років.

Для проведення констатувального етапу дослідження необхідно було розв'язати наступні завдання:

1. Розробити діагностику і діагностичний інструментарій з вивчення рівня сформованості уявлень у дітей старшого дошкільного віку про родинну обрядовість.

2. Розробити критерії та показники сформованості уявлень у дітей старшого дошкільного віку про культурні традиції.

3. Зробити висновки про виконану роботу.

В процесі роботи були використані наступні методи:

I. Опитування дітей, метою якого було виявлення рівня понять дітей старшого дошкільного віку про українську родинну обрядовість та її реалії. В ході проведення дітям було запропоновано відповісти на п'ять питань, що стосуються їх уявлень про те, що таке традиція і обряд, як дитина їх розуміє, чи може назвати ті, які прийняті в її родині і найближчому оточенні.

II. Спостереження за поведінкою дітей з метою виявлення особливостей поведінкових проявів під час участі в родинних обрядах. Для

визначення особливостей поведінкових проявів в царині національних обрядів передбачалося використання варіативної інформації, яка б відображала об'єктивний характер поведінки дитини в процесі щоденного спілкування.

Передбачалося, що обсяг отриманої інформації дозволить зробити висновок про сформованість у дітей інтересу до досліджуваної проблеми і застосуванні засвоєної інформації в самостійній діяльності, іграх з іншими дітьми.

Стан засвоєння дошкільнятами традицій та родинної обрядовості визначався наступним чином – кожній ознаці був наведений у відповідність бал: 3 бали – при добре вираженій ознаці, 2 бали – при її нестійкому прояві, 1 бал – в разі слабого прояву ознаки, 0 балів – при її відсутності.

Була визначена наступна відповідність кількості набраних балів за трьома рівнями засвоєння дітьми родинної обрядовості та традицій:

- низький рівень - кількість балів від 0 до 3;
- середній рівень - кількість балів від 4 до 6;
- високий рівень - кількість балів від 7 до 9.

Для виявлення знань дошкільників про сімейні обряди та народні традиції дітям було запропоновано кілька завдань.

Завдання №1. Виявлення знань про традиції та обрядовість українського народу [23, с.15-21].

Підготовча робота: представник краєзнавчого музею проводить бесіду на тему "Життя в українському селі". На занятті з малювання діти розписують шаблон вишиванки, рушника, малюють українську хату.

1. Які предмети домашнього вжитку можна було побачити в сільській хаті? (Чугунок, рогач, кочерга).
2. Що вважається найголовнішим в сільській хаті? Чому? (Піч)
3. Який одяг носили жінки? Чоловіки? (вишиванки, віночок, жупан, шаровари)

4. Назвіть жанри усної народної творчості. Бажано з прикладами (казки, пісні, потішки, колядки).

За результатами ми бачимо, що високий рівень знань продемонструвала тільки одна дитина (6%) з числа опитаних дітей контрольної групи. В експериментальній групі жодна дитина не показали достатній рівень знань. 43% (6 дітей) – контрольної групи мають середній рівень знань, 51% (7 дітей) - низький рівень знань. В експериментальній групі показники гірші. Середній рівень знань має 5 дітей (36%), низький – більша частина групи 9 дітей (64%).

Речі, які, знаходяться в даний час в побуті (чоботи, сорочки), не викликали труднощі у дітей, а назва таких предметів, як шаровари, вінок у 70% дітей викликали труднощі.

Більшість дітей знає жанри усної народної творчості, майже всі дошкільники назвали казки, колискові пісні, ігри. Не всі знають що таке колядки, коли вони потрібні і чому.

Завдання №2 Проявлення інтересу до родинної обрядовості та обрядів українського народу [23, с.22-24].

Для визначення інтересу до народних родинної обрядовості, дошкільникам були поставлені наступні запитання:

1. Які обряди здійснювались у ваших сім'ях на свята? Чи брали ви в них участь?
2. Які обрядові дійства виконували дорослі та діти?
3. Чи існували обряди під час різних видів робіт? Як це робилося? Чи хочеш ти брати в них участь?

Згідно отриманих даних показники не дуже гарні. Діти не розуміють які свята та заходи можна вважати обрядовими, не можуть навести приклади та дати пояснення. Жодна дитина в обох групах не відповіла на всі питання, тому високий бал не отримав ніхто. Середній бал отримали в контрольній групі 5 дітей (36%), в експериментальній – 6 (43%). Низький бал в більшості дітей обох груп: контрольної 9 (64%), експериментальної 6 (43%).

Завдання №3. Уміння використовувати знання про традиції та обрядовість в самостійній діяльності [23, с.25-26]

Мета: виявити рівень знань дітей старшого дошкільного віку про обрядовість: Дітей просили назвати свята, які вони відзначають в родині? Які з них їм найбільше запам'яталися і чому? Як вони їх відзначали (ходили на центральну площу міста, їли млинці, каталися на санчатах, пекли паски і т.д.). Просили сказати, як називався це свято? Потім зробили невелике опитування всіх дітей.

Питання, пропоновані дітям:

1. Як святкують колядки, в яку пору року вони бувають? (Вбираються, співають пісні - колядки, господарі пригощають колядників);
2. Як називається свято, коли люди фарбують яйця, і обмінюються ними, грають з ними? (Великдень);
3. Що таке «Ярмарок»? (Місце на якому люди продають свій товар, розхвалюючи його, зазивають покупців, грають, співають, показують лялькові вистави, жартують.
4. Які народні ігри та знаєш. Розповіси основні правила.

При відповіді на 1 питання - рівень знань дитини низький (Н); на 2 питання - середній (С); на 3 питання - високий (В). При додаванні інших свят типу «Проводи зими», «Трійця», «Вербна неділя» - високий (В).

Діти активно відповідали на питання про проведення свят в сім'ї, багато і детально розповідали, особливо про свято «Великдень», яке запам'яталось своєю яскравістю, особистою участю. Багато з дітей брали участь в оздобленні святкових пасок і оформленні яєць.

40% дітей з числа опитаних згадали про те як святкували «Зимові розваги», про те, що до них приходили калядники, бачили як мама пригощала їх. 25% із загального числа дітей були свідками ярмарки або ярмаркових гулянь («Проводи зими», «Масляна»).

Але за результатами опитування високий рівень відзначений тільки у 1 дитини контрольної та експериментальної груп, що складає 6% із загальної

кількості дітей. Середній та низкий рівень отримала однакова кількість дітей з обох груп.

Завдання №4. Перевірка засвоєння дітьми українських родинної обрядовості та традицій [23, с.28-32].

Перед анкетуванням з дітьми була проведена невеличка бесіда, яка давала можливість дітям згадати та повторити найбільш популярні обряди та традиції українського народу. Дітям повідомлялось, що таке **кутя** (пшенична або ячмінна каша, змішана з родзинками, маком, медом і горіхами), узвар. обов'язково має стояти узвар. Діти разом з вихователем пригадали, що таке **Дідух** (житній, пшеничний або вівсяний сніп, який символізує урожай та добробут, і є оберегом роду). Також були прочитані кілька колядок.

Після короткої бесіди діти мали відповісти на запитання:

1. В яку пору року читаються колядки? Якщо можеш, наведи приклад.
2. Які українські пісні, загадки, пісні ти знаєш?
3. Що таке вертеп? Які дійства в ньому відбуваються? Що таке різдвяна зірка, символом чого вона виступає.
4. Коли і кому носять святу вечерю?

Прохання педагога згадати пісню або потешку у багатьох дітей викликала утруднення у відповідях. Тільки за допомогою підказки педагога діти зуміли їх назвати чи проспівати. Часто діти дублювали своїми відповідями раніше відповідальних товаришів, повторюючи їх.

Велика частина дітей поставилася до завдання байдуже, навіть не намагаючись згадати вивчений матеріал.

На питання педагога про знання, діти частіше посилалися на батьків: «Мама (бабуся) розповідала», «Ми ходили на свято й бачили».

Звідси можна зробити висновок: міцні знання формуються у дітей в сім'ї, підкріплюються побаченням, почутим в побуті (в родині) від близьких, рідних. Отримані знання в дошкільному закладі швидко забуваються, так, як не мають свого продовження і підкріплення в сім'ї.

За результатами відповідей на запитання отримані наступні дані. Високий рівень знань про родинні обряди та традиції показала тільки 1 дитина з експериментальної групи (6%), середній рівень знань в даній групі – 6 (43%), низький – 7 (51%). Показники контрольної групи – середній рівень 7 (50%), низький також 7 (50%).

За результатами проведених досліджень можна зробити висновок, що рівень знань дітей старшого дошкільного віку, на жаль, знаходиться на досить низькому рівні. Тому ми вважаємо, що планування, організація і впровадження заходів щодо підвищення рівня знань про традиції та обряди українського народу в виховно-освітній процес в ЗДО в даний час є актуальним і своєчасним.

Вихідні критерії визначалися наявністю уявлень про родинну обрядовість, інтересу до них і реалізацією наявних уявлень в самостійній діяльності.

Підставою для їх характеристики послужили наступні критерії:

- повнота і системність елементарних уявлень про сім'ю, рідну країну, місто, про свою національну приналежність, про традиції, обряди; наявність системних уявлень самостійність угруповання предметів за різними ознаками (диференціювання понять);

- сформувані елементарні уявлення про родинну обрядовість, предметів культури; стійкість інтересу і мотивація вибору предмета; дбайливе ставлення і повагу;

- уміння застосовувати ці знання, активно використовувати в ігровій та творчій діяльності.

Вихідні критерії визначалися наявністю уявлень про традиції, інтересу до них і реалізацією наявних уявлень в самостійній діяльності.

Згідно вищезгаданим критеріям були виділені рівні засвоєння дошкільнятами родинної обрядовості: високий, середній, низький.

Високий рівень характеризується правильним, узагальненим поданням про об'єкт культури, системним відображенням його закономірностей,

вираженим в розгорнутому судженні про нього, умінням об'єднувати об'єкти за істотними ознаками; вираженою або яскраво вираженою вибірковістю інтересу до обрядів, усвідомленістю вибору; умінням свідомо використовувати знання про обряди в ігровій діяльності (комбінування знань, самостійність у виборі теми, володіння всіма властивостями зображення ролі).

Середній рівень характеризується правильними, але в значній мірі фрагментарними уявленнями про обрядовість, дифференційованістю уявлень про об'єкт за наявністю національних елементів; нестійкістю інтересу до предметів рідної культури, відсутністю мотивації у виборі предметів; умінням розвивати ігрову діяльність не за власним бажанням (вміє програвати різні сюжети, діє в прийнятій ролі, іграшки і предмети підбирає відповідно до ролі).

Низький рівень характеризується несформованістю уявлень, невмінням виділяти об'єкти; відсутністю або невизначеністю вираженості інтересу дітей до українських обрядів, відсутністю мотивації або опорою на несуттєві ознаки; невмінням використовувати знання про обряди в ігровій діяльності (шаблонні ігрові сюжети і дії; дитина затрудняється змінити роль, в ролі не виразна).

В результаті констатувального етапу експерименту були отримані наступні дані.

Результати бесіди допомогли виявити уявлення дітей про родинну обрядовість українського народу. Після аналізу експериментальних даних було встановлено, що 51% дітей контрольної групи і 64% дітей експериментальної групи називали окремі, несуттєві ознаки родинної обрядовості, вибір не мотивували; важко було у назві свят, побуту українців; знання обмежувалися однією-двома назвами; уявлення про народні свята та обряди недиференційовані.

Наявність дітей з високим рівнем дитячих інтересів, інтуїтивне тяжіння до вивчення родинної обрядовості, вміння відчутти їх красу і своєрідність свідчить про потенційні можливості дітей в засвоєнні матеріалу.

Таблиця 1.1. Рівні сформованості засвоєння родинної обрядовості та традицій старшими дошкільниками

	Рівні сформованості засвоєння родинної обрядовості та традицій	Констатувальний експеримент			
		Контрольна група		Експериментальна група	
		К-ть дітей	%	К-ть дітей	%
Виявлення знань про традиції та обрядовість	високий	1	6	0	0
	середній	6	43	5	36
	низький	7	51	9	64
Інтерес та повага до родинної обрядовості та обрядів	високий	0	0	0	0
	середній	5	36	6	43
	низький	9	64	8	57
Уміння використовувати уявлення про обрядовість в самостійній діяльності	високий	1	6	1	6
	середній	5	36	5	36
	низький	8	57	8	57
Засвоєння родинної обрядовості та традицій	високий	0	0	1	6
	середній	7	50	6	43
	низький	7	50	7	51

Для визначення рівнів сформованості інтересу і поваги до родинної обрядовості використовувалися показники, що враховують стійкість вибору і мотивацію. На основі аналізу експериментальних даних виявлено, що більшість дітей перебувають на низькому (64% контрольної групи, 57% експериментальної групи) і середньому (36% контрольної та 43% експериментальної груп) рівнях сформованості інтересу до родинної обрядовості та традицій, на низькому рівні – 64% контрольної та 57% експериментальної групи.

Поставлені завдання вирішувалися за допомогою різноманітних методів науково-педагогічного дослідження: опитування, індивідуальних бесід, спостережень, анкетування, консультації.

За підсумками роботи на даному етапі і аналізуючи календарні плани виховно-освітньої роботи, предметно-ігрового середовища дитячого садка по

представленості в ньому елементів рідної культури, а також безпосереднє спостереження за роботою практиків свідчили про недостатню увагу педагогів до питань залучення дошкільнят до родинної обрядовості та обрядів українського народу.

З метою вивчення умінь старших дошкільників використовувати уявлення про родинну обрядовість народу в самостійній діяльності досліджувалися вміння дітей приймати участь в народних обрядах та традиціях (прикрашати паски, розмальовувати писанки) та знання українських ігр.

Отримані результати свідчать про те, що у дітей самостійна гра носила виражений репродуктивний характер, вони не вміли керуватися наявними уявленнями про традиції та обрядовість у власній діяльності.

На підставі отриманих даних діти були згруповані за трьома рівнями засвоєння родинної обрядовості. Підставою такої диференціації послужила якісна і кількісна характеристика рівнів.

Кількісний та якісний аналіз результатів, отриманих в ході констатувального експерименту показав, що низький рівень сформованості уявлень про обряди виявлений у 6% дітей експериментальної групи, в контрольній групі низький рівень не виявлено; середній рівень – у 50% дітей контрольної групи і 43% експериментальної групи, високий рівень – у 50% і 51% контрольної та експериментальної груп відповідно обстежених дошкільнят.

Таким чином, для формування традицій та родинної обрядовості у дітей старшого дошкільного віку необхідна чітка систематична робота в даному напрямку при тісній взаємодії з батьками вихованців, а саме використання неродинної обрядовостіних форм взаємодії з сім'єю.

2.2. Способи включення родинної обрядовості у виховну роботу з дошкільниками

Традиції, звичаї і обряди – це спільна історія країни, вони живлять і єднають нас. Українці повинні з усією відповідальністю ставитися до формування національного ідеалу, гуманістичного за своїм спрямуванням і змістом, розмаїтого і багатого формами вираження.

Здійснювати формування свідомості на основі відроджуваних спільно з батьками обрядів, традицій, звичаїв потрібно після проведеної попередньо з членами родини відповідної роботи, спрямованої на поповнення їх знань про рід, родовід, родину і значення перелічених понять у житті кожної людини, про особливості родинного виховання дітей через традиції, звичаї, обряди, свята нашого народу.

Інтеграція та трансформація сімейної обрядовості і свят детермінується конкретними умовами та потребами людей у забезпеченні спадкоємності поколінь, передачі соціального і духовного досвіду підростаючим поколінням. Історичний досвід організації сімейного дозвілля засвідчує, що обрядовість виступає у процесі сімейного дозвілля як олюднена історія українського народу. Обряди та традиції об'єднують націю, підтримують її життєздатність, формують високий національний ідеал, багатий за формами і засобами виразу [29, с.145].

Після проведення констатувального етапу експерименту ми зробили висновок про те, що діти не володіють знаннями про різноманіття родинних обрядів, не здатні співвіднести особливості побуту з культурними традиціями, зокрема змісту родинних свят, не усвідомлюють їх своєрідність і цінність.

Знання дітей про те, що не входить в коло їх повсякденного оточення, поверхневі, уривчасті і розрізнені. Діти практично не знайомі з культурними традиціями свого народу. Тільки незначний відсоток дітей змогли заспівати колискову і українську народну пісню, згадали або назвали свято. У дітей є

уявлення про цінності і своєрідності народної культури, але в ситуації вибору діти все-таки віддають перевагу знайомим свят.

Діти знайомі з народними святами, як правило, називають святкові обряди і традиції рідного народу. Можуть виділити подібність і відмінності свят, здатні пояснити, що означає те чи інший свято, тобто можуть співвіднести культурні традиції з особливостями побуту, умовами проживання.

Дошкільний навчальний заклад повинен виховувати майбутніх громадян України на основі культурно-історичного досвіду нашого народу, його мудрості та духовності. Як було доведено, ефективним засобом цієї роботи виступають родинні обряди, які мають потужні виховні можливості.

Робота повинна здійснюватись в різних напрямках: на тематичних заняттях, в процесі організації ігор, під час проведення занять з образотворчого мистецтва та інших видів прикладної творчості, у процесі суспільно корисної праці, під час проведення різноманітних заходів (тематичних свят, ранків, конкурсів та виставок), організацією екскурсій, засобами наочного оформлення приміщень дитсадка.

Для формування свідомості дошкільників засобами родинної обрядовості у роботу повинні бути включені різні види дитячої діяльності: пізнавальна, дослідницька, художньо-продуктивна, досуговая, ігрова. Здійснюватись робота повинна в інтегративній формі: на заняттях пізнавального циклу, музичних і заняттях з образотворчої діяльності, в процесі спільної діяльності вихователя з дітьми, в самостійній дитячій діяльності [26, с.52].

Використовувати можна різноманітні форми діяльності: заняття, спостереження, підготовлені дітьми спільно з батьками розповіді про свою родину, бесіди, трудову діяльність.

Основний шлях виховання тут – це просування дитини до загальних гуманістичних цінностей, які розкриваються через прилучення дитини до

своєї національної культури - звичаїв, обрядів, традицій, танців, пісень, казок, прислів'їв, приказок, .

У дошкільників слід формувати уявлення про розмаїття родинних обрядів, одночасно з позитивним ставленням до них. Тому родинне виховання дітей в ЗДО має здійснюватися з використанням інтернаціонального, полікультурного і етнопедагогічного підходу.

Педагог, забезпечуючи полікультурне виховання, формує національну самосвідомість дитини шляхом навчання рідній мови, шляхом ознайомлення з звичаями, обрядами, традиціями, ціннісними орієнтаціями українського народу.

Одна з умов ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з культурними традиціями - це дотримання принципу середовищного підходу, який передбачає створення збагаченого простору предметно-розвиваючого середовища, що забезпечує занурення дитини в соціально-культурний досвід народу.

Зробити перебування дитини в дитячому саду емоційно благополучним, радісним педагогам допомагає залучення дітей у коло родинних обрядів та традицій. Ніжні твори материнського плекання, веселі ігрові пісеньки, ласкаві потішки, яскраві і образні вироби декоративно-прикладного мистецтва - все перші дотики до світу народної культури завжди викликають у дітей радісну посмішку, захват, здивування.

Старших дошкільнят можна залучати до історичної пам'яті народу, до його художньої спадщини, до родинної обрядовості, проведення свят, дозвілля, фольклорних розваг, згідно з народним календарем.

По-перше, оточуючі предмети, що вперше будять душу дитини, виховують в ній почуття краси, допитливість, повинні бути національними. Це допомагає дітям з самого раннього віку зрозуміти, що вони - частина великого українського народу.

По-друге, слід ширше використовувати фольклор у всіх його проявах, це - пестушки, потішки, примовки, небилиці, колискові, а так само лічилки, примовки, скоромовки, дражнилки, заклички і т.д. [32, с.145]

Використання фольклору сприяє формуванню у дитини таких якостей як: любов до родини, Батьківщини, до свого народу, до його звичаїв, обрядів і родинної обрядовості.

Велике місце в залученні дітей до народної культури повинні займати народні обряди і традиції. Саме тут формуються найтонші спостереження за характерними особливостями пір року, погодними змінами, поведінкою птахів, комах, рослин. Причому, ці спостереження безпосередньо пов'язані з працею і різними сторонами суспільного життя людини у всій їх цілісності і різноманітті. Основною умовою успішного впровадження народної та сімейної обрядовості в життя дошкільника, зазначає, завжди було і залишається глибоке знання і вільне володіння педагогом великим народним репертуаром, а також методикою педагогічного керівництва.

Для успішного ознайомлення з родинною обрядовістю необхідно дати дітям уявлення про рід, родину, родинні свята, культуру народу, знайомити з традиціями та родинною обрядовістю, що формує в дітей позитивні цінності. Так само в дошкільному віці необхідно формувати у дітей почуття толерантності, поваги до батьків, родини, поваги до родинної обрядовості.

При розробці сценарію народного свята особливу увагу треба приділяти добору словесно-музичних, драматичних, ігрових і хореографічних творів обрядово-календарного фольклору. Твір повинен відповідати змісту свята, бути високохудожнім, цікавим та доступним для дошкільників.

Головним показником успішності свята є емоційно забарвленість атмосфери. Цю атмосферу визначає природність поведінки дітей, зацікавленість, радісні емоції, породжувані діями персонажа. Чим більше на святі сюрпризів, тим більше свято збігається з головним призначенням - радувати дітей.

Насиченість народного свята творчими імпровізаціями, сюрпризними моментами стимулює інтерес дітей, підсилює їх враження і переживання, збагачує художнє і естетичне сприйняття. А головне, забезпечує природне залучення дітей до родинної обрядовості, стверджує в їхній свідомості фундаментальні, духовні та естетичні цінності.

Робота в даному модулі включає наступні завдання:

- створення умов для комплексної інтеграції знань дітей через ознайомлення дошкільнят з народними святами і традиціями українського народу;
- виховання поваги до духовно-моральних цінностей української народної культури, прагнення відродити традиції сімейного виховання;
- формувати почуття любові до великої і малої батьківщини на основі вивчення національних культурних родинної обрядовості;
- збагачення музичними враженнями і розвиток музичних здібностей дітей засобами музичного фольклору;
- підготовка і проведення свят «В гості до нас прийшли хрещені батьки», «Улюблене свято моєї родини», «Широка Масляна»; розваги «Ігри наших бабусь» та ін. [32, с.64]

Педагогічна технологія формування уявлень про родинну обрядовість у дошкільнят повинна будуватись на підставі наступних етапів.

1. Підготовчий: залучення дітей до різноманітних видів діяльності.
2. Репродуктивно-пошуковий: інтеграція різних видів мистецтв при опорі на фольклор; використання взаємодії в системі "вихователь-дитина-батьки", так як сім'я є одним з основних інститутів первісної соціалізації дітей, що впливає на становлення особистості; здійснення виховної роботи на основі родинної обрядовості рідної культури.

3. Репродуктивно-творчий: забезпечення активності дітей, їх прилучення до родинної обрядовості і традицій, закріплення отриманих уявлень в повсякденній діяльності [38, с.145].

Форми взаємодії педагога з дітьми

1. Організаційні заняття з дітьми (1 раз в тиждень): ознайомлення з предметним світом; усна народна творчість; декоративно-прикладне мистецтво; народна музика; народні ігри та хороводи; ознайомлення з історією сім'ї, роду, рідного міста, України.

2. Спільна діяльність педагога з дітьми.

3. Самостійна діяльність дітей [28, с.3].

Пріоритетні напрямки, які реалізуються в роботі з дітьми:

- Створення атмосфери національного побуту.
- Широке використання фольклору в ігровій діяльності
- Проведення родинної обрядовостіних і обрядових свят.
- Створення умов для знайомства з народним мистецтвом, з народними іграми, з історією України, Херсона.

Старшим дошкільнятам даються початкові відомості про виникнення Києва та Херсона, з їх пам'ятками. Ігри-подорожі, сюжетно-рольові ігри розвивають у дітей інтерес до історії і культурі, виховують любов до рідної країни і міста.

Ефективне залучення дошкільнят до рідної культури відбувається за умови, коли воно природно вплітається в життя групи і зв'язується з дитячими інтересами, бажаннями, мотивами, очікуваннями. Важливо впровадити особливу побудову занять з залученню дошкільників до обрядовості за допомогою народної творчості, через ігрову і пізнавальну діяльність.

Роботу з дітьми треба будувати в рамках блоків суб'єктно-суб'єктної взаємодії педагогів і дітей і вільної самостійної діяльності.

Педагогічні умови формування уявлення про українську обрядовість полягають в тому, що освоєння дітьми наміченого змісту повинне бути

здійснено за допомогою різних методів (пояснення, показ, читання, бесіди) та форм: ігри, екскурсії, свята тощо ("Я і моя сім'я", "Народні свята", "Традиції моєї родини" та ін.).

У процесі свого розвитку дитина активно пізнає навколишній світ, який постає перед нею в єдності чотирьох різних сторін, використаних для побудови дидактичної моделі, що включає: природний світ (природні істоти і явища); предметний світ (світ речей, створених руками і працею людини); світ інших людей (світ суспільних відносин); світ мого "Я" (внутрішній світ людини).

У ЗДО матеріали з української обрядовості використовуються на заняттях з ознайомлення дітей з явищами навколишнього світу, рідною природою, художньою літературою, образотворчою діяльністю, а також на музичних заняттях.

Заняття можуть бути:

Фронтальними. Проводяться з усією групою дітей.

Груповими. Об'єднують не більше 10-15 дітей. Проводять з кожною підгрупою окремо. Це можуть бути екскурсії, спостереження, ігри.

Індивідуально-груповими. Об'єднують від п'яти до восьми дітей. Це розігрування малих жанрів фольклору, заучування потішок, віршів, лічилок, скоромовок, обрядових пісень.

Індивідуальними. Проводяться з однією дитиною (або трьома-чотирма дітьми) для закріплення або корекції отриманих знань, умінь і навичок [34, с. 41].

На заняттях народознавчого вихователя використовує різноманітні методи навчання: розглядання виробів і бесіда про них, загадки, приказки, вірші, ігри, картини, художні твори, технічні засоби. Вони можуть бути також комплексними, коли на одному занятті вирішуються програмні завдання з різних розділів.

Невід'ємною і складовою частиною етнопедагогіки є звичаї і обряди, пов'язані з народним календарем. Календарні традиції, звичаї і обряди

українського народу розмаїті за призначенням, змістом, характером, функціонуванням і виховним впливом на дитину. Вони пов'язані з природою рідного краю, природою людини, трудовою діяльністю народу, поглиблюють емоційні зв'язки з життям, працею, красою рідного краю; відображають українську дійсність, національний характер та самобутній культурно-історичний шлях українського народу.

Засобами залучення дошкільників до вивчення української обрядовості є народна творчість, декоративно-прикладне мистецтво, у тому числі різні жанри усної народної творчості [2, с.38].

У дитсадку рекомендується проводити наступні народні свята та обряди:

- взимку - Андрія, Миколая, Різдвяні свята, Стрітєння;
- навесні - Великодні свята та різноманітні веснянки;
- влітку - зелені свята, косовиця, Івана Купала, обжинки, Спаса;
- восени - Покрови, Свято Врожаю [8, с.125].

Проведення свята вимагає серйозної підготовки вихователя і музичного працівника. Кожне свято готується спочатку фрагментарно з невеликими групами дітей на заняттях з різних розділів програми народознавчої спрямованості. Долучаються до підготовки свят й батьки.

Емоційне спілкування вихователя і батьків з дітьми напередодні свят допомагає викликати і підтримувати інтерес до його змісту, глибше осмислити матеріал, підвести до морально-естетичного висновку і визначитися у ставленні до нього.

Важливе місце в формуванні самосвідомості дошкільників має родина. Наведемо приклад сімейного проекту «Моя сім'я»

Термін реалізації: короткочасний.

Вид проекту: дослідницько-пізнавальний, інформаційний, творчий.

Мета: розширювати знання дітей про культуру та традиції свого народу, своєї сім'ї. Розвивати спостережливість і активність в поповненні

власного досвіду спостережень, як родинної обрядовості сім'ї, так і родинної обрядовості свого і «сусідніх» народів. Виховувати шанобливе, ціннісне ставлення до культури свого та інших народів.

Спосіб реалізації:

Згадайте і обговоріть з дитиною традиції вашої родини, традиції українського народу (в тому числі ті, що мають глибоке історичне коріння).

Підберіть картинки, фотографії (можна намалювати самостійно), що відображають звичаї і традиції сім'ї і народу.

Оформіть сторінки, де розмістіть малюнок і супровідний текст про культурні традиції вашої родини і українського народу. Сторінки можна оформити у вигляді календаря подій в родині.

Обов'язкові рубрики:

- Це ми. Що означають наші імена
- Улюблені заняття: мами, тата, брата або сестри, бабусі, дитини і ін.
- Свята в моїй сім'ї, свята мого народу.
- Пісні, ігри мого народу.
- Наші улюблені страви

Підсумок: оформлення альбому в групі: «Наші сім'ї».

Заняття з народознавства проводяться систематично в усіх вікових групах. Вихователь має можливість сформулювати у дітей конкретні, чіткі і доступні за змістом уявлення про ту чи іншу подію, яка є основою свята або обряду. На заняттях вихователь вчить бачити і розуміти важливість традиції або обряду, історичні передумови виникнення і елемент сучасної інтерпретації, дає широкий діапазон варіантності події з урахуванням регіональних та етнічних особливостей краю, народу. Таку за змістом роботу вихователь планує в основному разом з музичним працівником в старших вікових групах [8, с.127].

Музичний супровід, ритмічно-хореографічні елементи як засоби мистецтва вчать дітей бачити красу, наприклад, веснянки як пісні, як

хороводу, як ігри, як театралізованого свята, яке має глибокі історичні корені і неповторний сучасний колорит і багатство.

У старшому дошкільному віці необхідно виділяти регіональні особливості веснянок та інших обрядових пісень, що сприяє елементарному розумінню різних мовних засобів виразності і несе певне мовне навантаження, формує уявлення про етнографічну карту сучасної України.

У весняному календарно-тематичному циклі особливо виділяються свята й обряди, пов'язані з яскравими явищами природи, їх очевидним і переконливим впливом на світ рослин, тварин, поведінку і працю людей.

Для успішного вирішення народознавчого завдання, вихователь разом з музичним працівником використовують різні види творчості:

- образотворчу - вишиванки, писанки, різьба по дереву, елементи оздоблення національного одягу металом, шкірою;
- музичну - народна пісня, хоровод, гра;
- художнє слово - вірші, пісні, заклички, примовки;
- усну народну - прислів'я і приказки, загадки, прикмети, легенди, повір'я.

Тут в нерозривному взаємозв'язку може подаватися матеріал з різних розділів програми, а не тільки з народознавства, можуть поєднуватися різні види діяльності.

Слід розширювати коло уявлень дітей шляхом використання інших джерел - носіїв народознавчої інформації. Це спостереження людей в реальному житті світу природи, опис характерних особливостей речей та їх функціонального призначення, пояснення та бесіди з дітьми про обереги українського народу та інше.

Свята народознавчої тематики важливо проводити у дні, коли вони збігаються з обрядовістю календаря або після відповідної дати. Жодне свято в українській народній обрядовості не обмежується одним днем, комплекс святкових дій охоплює від трьох до семи днів, що створює сприятливі умови

для посилення переживань дітей, повторного відчуття святковості події, її важливості в житті дітей і дорослих.

У старших групах свято може тривати 1-1,25 години. Коли діти об'єднані по різновіковому принципом, молодші діти стають глядачами, а старші - активними виконавцями сценарію.

У ЗДО проводять ще дозвілля з елементами української обрядовості. Мета такого напрямку – викликати у дітей бадьорий, веселий настрій, створити умови для виявлення здібностей, почуття радості і задоволення.

Дозвілля може бути різним за тематичним і функціональним призначенням. Українська народна обрядовість передбачає:

- Дозвілля дорослих для дітей. Може організовуватися по кожному циклу календарної обрядовості для дітей всіх вікових груп з різним рівнем складності сюжету (сценарію). У такому типі дозвілля для дітей молодшого та середнього віку дорослі веселять їх, подаючи цікавий пізнавальний матеріал у невимушеній ігровій формі. Дозвілля, яке проводиться напередодні Великодніх свят, може бути повністю присвячене писанці, а сценарій можна урізноманітнити малими фольклорними творами, такими, як загадки, обрядові пісні, вірші, прислів'я.
- Дозвілля дорослих спільно з дітьми. Найбільший інтерес має для дітей дозвілля, яке проводять дорослі для дітей з нагоди свята, наприклад «Різдвяний вертеп». Це театралізоване дійство має глибоке пізнавальне значення. Воно вводить дітей у світ складних історичних і релігійних подій, які в молодшій і середній групах перевищують за своїм змістом можливості самостійного пізнання дітей.
- Дозвілля, яке зорганізується самими дітьми, або дозвілля дітей однієї вікової групи. Концерти улюблених пісень родини, усної народної творчості, вечори народних танців, ігор, забав

приносять дітям особливу радість. Завдання вихователя полягає в тому, щоб підібрати для дітей відповідне музичне супроводження, атрибути, костюми. Участь самих дітей у цих приготуваннях аналогічно їх участі у святі.

- Дозвілля, яке об'єднує дітей різного віку. Найбільшу цінність має дозвілля, яке проводиться за активної участі дітей різних вікових груп. Наприклад, дозвілля «А вже весна на нашому дворі», яке проводиться на майданчику дошкільного закладу. З дорослих у цьому святі може брати участь вихователь і дитина старшого дошкільного віку [13, с.43].

Механізм залучення до народних родинної обрядовості можна виразити такою формулою: знання і уявлення + мотиви + почуття і стосунки + навички і звички + вчинки і поведінка.

Обов'язково повинен бути компонент творчого розвитку: ігрова діяльність, пізнавальна діяльність, продуктивна діяльність, ознайомлення з фольклором, художньо-мовна і музична діяльність.

У дошкільному закладі окрім свят проводять ще свята з елементами української обрядовості. Мета таких свят - викликати у дітей веселий настрій, створити умови для виявлення творчих здібностей, почуття радості і задоволення від цього.

Заходи, які проводяться напередодні Великодніх свят, можуть бути повністю присвячені писанці, а сценарій можна урізноманітнити малими фольклорними творами, такими, як загадки, вірші, прислів'я.

Найбільший інтерес має для дітей заходи, які проводяться з нагоди свята, наприклад «Різдвяний вертеп». Це театралізоване дійство має глибоке пізнавальне значення. Воно вводить дітей у світ складних історичних і релігійних подій.

Свята, які організуються самими дітьми, можуть проводитися виключно за їх ініціативою. Концерти улюблених пісень, усної народної творчості, вечори народних танців, ігор, забав приносять дітям особливу

радість. Завдання вихователя полягає в тому, щоб підібрати для дітей відповідний музичне супровід, атрибути, костюми. Участь самих дітей в цих приготуваннях аналогічно їх участі в святі.

Підготовка свята залежить від його змісту. Вечорниці, народні обряди і дії можуть проводитися без попередньої підготовки, відразу після свята, коли в пам'яті збереглися улюблені фрагменти і діти хочуть їх повторити для того, щоб ще раз отримати задоволення.

Інші види дозвілля вимагають тривалої і ретельної підготовки репертуару, визначеного часу для розуміння його змісту, для роботи з дітьми як на заняттях, так і в повсякденному житті.

Дозвілля, які не вимагають спеціальної підготовки і йдуть після святкових ранків, можна планувати і проводити щотижня, а більш складні розваги комплексного змісту, для яких необхідна попередня підготовка, проводяться один раз на півтора місяця, приймаючи до уваги дати обрядового календаря.

На окреме місце в системі свят і дозвілля в дошкільному закладі необхідно винести свято Матері. Воно не є календарно-обрядовим, але святкується за традицією в першу неділю травня.

Підготовка залежить від змісту дозвілля. Вечорниці, народні обряди і дії можуть проводитися без попередньої підготовки, відразу після свята, коли в пам'яті збереглися його улюблені фрагменти і діти хочуть їх повторити для того, щоб ще раз отримати задоволення.

У запропонованих святах мають брати участь усі діти, це допоможе виховати почуття дружби та взаємодопомоги, а також зацікавити всіх учасників дійства українською обрядовістю.

У святах мають активно використовуватися й музичні твори, деякі навіть мають виконувати безпосередньо діти, що сприятиме їх музичному розвитку. Заучування текстів пісень, віршів, приказок та прислів'їв позитивно вплине на мовленнєвий розвиток, а також послугує певним

тренуванням процесу запам'ятовування, що вплине на якість подальшого навчання дошкільнят.

Театралізовані дійства та широке використання наочності налаштують дітей на певний емоційний настрій, зацікавлять та покращать сприймання інформації. Також наочність нерозривно пов'язана з естетичним вихованням дітей, розвитком естетичного смаку, фантазії.

Дітей потрібно заохочувати з раннього дитинства брати активну участь у вітаннях з днем народження всіх членів родини, готувати подарунки своїми руками у вигляді аплікацій, вишивок, малюнків. Під час виготовлення подарунків у дітей розвиваються найщиріші почуття: доброти, любові та поваги до рідних і близьких.

Таким чином, участь та вивчення дітьми національної обрядовості формує самосвідість, наповнює почуттям патріотизму, сприяє духовному та релігійному розвитку. Звернення до родинної обрядовості в роботі з дошкільнятами має бути постійним. Адже тут закладені невичерпні можливості для розвитку мовленнєвих навичок, пробудження пізнавальної активності.

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши науково-методичну літературу з проблеми дослідження, класифікувавши та узагальнивши отриману інформацію, ми дійшли наступних висновків:

1. Обряди, традиції – соціальна і культурна спадщина, що передається з покоління в покоління і відтворюється в певних суспільствах і соціальних групах протягом тривалого часу. Виховно-освітня функція родинної обрядовості є основним засобом успадкування соціального накопиченого досвіду людства в області виховання і формування особистості в різних періодах життя індивіда. Традиції та звичаї, як педагогічна творчість народу, представляють різноманітні форми і методи педагогічного впливу на почуття, волю, свідомість і поведінку дітей. Традиції українського народу забезпечують особливий психологічний ґрунт, виступаючи найважливішим засобом виховання зростаючих дітей, виступають провідними факторами виховного процесу, роблять значний вплив на формування особистості. Виховуючи дітей на народних традиціях, можна розвинути у них повагу до свого народу. Для досягнення кращого результату необхідно створити такі умови, які нададуть дітям можливість зануритися в світ родинної обрядовості українського побуту, української культури в цілому. Ефективність використання народних родинної обрядовості залежить не тільки від розуміння їх ролі, а й від уміння вихователя використовувати все цінне, що вони в собі містять в загальному контексті педагогічних впливів.

2. Одним з найбільш важливих і ефективних засобів виховання свідомості дитини дошкільного віку є обряди, які дають можливість проявити почуття і думки, пробуджують емоційні переживання, стимулюють оптимістичний настрій, таким чином сприяючи формуванню свідомості дитини. В ЗДО вкрай необхідне широке впровадження в практику виховної роботи заходів на основі родинної обрядовості родинного виховання, етнопедагогіки та сучасних здобутків педагогіки. Головною метою виховання на основі народної обрядовості є набуття дітьми морального

досвіду, спадкоємство духовного надбання українського народу, досягнення культури міжособистісних і міжнаціональних стосунків. Основні завдання виховання дошкільнят в процесі ознайомлення з народною та родинною обрядовістю – це придбання знань про моральні принципи, норми і правила громадської поведінки; виховання почуттів, потреб і стосунків; формування моральних ідеалів, переконань, стійких навичок і звичок поведінки. Для ЗДО розроблено кілька різних програм, в яких реалізуються принципи народності, регіональності, краєзнавства щодо ознайомлення дітей з рідним краєм, історією, обрядами та традиціями національної культури минулого і сьогодення. В цьому напрямку в дитсадку обрядовість використовується як засіб виховання та формування свідомості дошкільників.

3. У проведеному дослідженні, виконаному з метою вивчення рівня сформованості у дітей понять про родинну обрядовість, брали участь дошкільники дитячого садка № 34 міста Херсона. Кількість учасників дослідження - 24 дитини віком – 5-6 років. Для проведення констатувального етапу дослідження були вирішені наступні завдання: розроблена діагностика та діагностичний інструментарій з вивчення рівня сформованості уявлень у дітей про родинну обрядовість; розроблені критерії та показники сформованості уявлень у дітей про культурні традиції; зроблені висновки про виконану роботу. В процесі роботи були використані наступні методи: опитування, метою якого було виявлення рівня понять дітей про українську обрядовість та її реалії; спостереження за поведінкою дітей з метою виявлення особливостей проявів в області української обрядовості. Проведена діагностика свідчить, старшим дошкільникам властиві три рівні засвоєння родинної обрядовості та традицій: високий, середній, низький. Кількісний та якісний аналіз результатів, отриманих в ході констатувального експерименту показав, що низький рівень сформованості уявлень про обряди виявлений у 6% дітей експериментальної групи, в контрольній групі низький рівень не виявлений; середній рівень – у 50% дітей контрольної групи і 43% експериментальної групи, високий рівень – у 50% і 51% контрольної та

експериментальної груп. Таким чином, для формування родинної обрядовості та традицій у дітей старшого дошкільного віку необхідна чітка систематична робота в даному напрямку при тісній взаємодії з батьками вихованців, а саме використання неродинної обрядовостіних форм взаємодії з сім'єю.

4. Дошкільний навчальний заклад повинен виховувати майбутніх громадян України на основі культурно-історичного досвіду нашого народу, його мудрості та духовності. Як було доведено, ефективним засобом цієї роботи виступають національні обряди, які мають потужні виховні можливості. Робота повинна здійснюватись в різних напрямках: на тематичних заняттях, в процесі організації ігор, під час проведення занять з образотворчого мистецтва та інших видів прикладної творчості, у процесі суспільно корисної праці, під час проведення різноманітних заходів. У роботу повинні бути включені різні види дитячої діяльності: пізнавальна, дослідницька, художньо-продуктивна, дозвільнева, ігрова. Здійснюватись робота повинна в інтегративній формі: на заняттях пізнавального циклу, музичних і заняттях з образотворчої діяльності, в процесі спільної діяльності вихователя з дітьми, в самостійній дитячій діяльності. У дошкільників слід формувати уявлення про розмаїття народних культур, одночасно з позитивним ставленням до них. Тому виховання дітей в ЗДО має здійснюватися з використанням інтернаціонального, полікультурного і етнопедагогічного підходу.

Виховуючи дітей на основі національної та родинної обрядовості, колектив ЗДО виконує одразу кілька педагогічних завдань, зокрема: виховання любові до сім'ї, батьків, рідного краю, повагу до старших естетичне та моральне виховання, формування громадянської свідомості. Відповідну роботу щодо важливості дотримуватися родинної обрядовості і звичаїв у сім'ї, залучення дитини до святкувань варто проводити із батьками. Адже дитина має перебувати під постійним виховним впливом національної культури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеева Т.Ф. Проблеми успадкування духовних ідеалів у сучасному культурно-мистецькому житті України / Т.Ф. Алексеева. – Житомир: ЖПУ, 2012. – 124 с.
2. Бабенко Н.Б. Сімейне дозвілля. Теоретичні та емпіричні аспекти. Монографія / Надія Борисівна Бабенко. – К.: ДАКККіМ, 2018. – 159 с.
3. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі»/Наук. ред. та упоряд. О.Л. Кононко.- 2-ге вид., випр. - К.: Світич, 2015. - 430 с.
4. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / наук. кер. А. М. Богуш; авт. кол.: А. М. Богуш, Г. В. Беленька. – К., 2012. – 130 с.
5. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні / АПН України. - К.: Ред. журналу “Дошкільне виховання”, 2011.- 62 с.
6. Богуш А. М. Довкілля: для дітей дошкільного віку: [метод. посіб. для вихователів дитсадків та батьків] / А. М. Богуш, В. Р. Ільченко. – Полтава : НМЦІЗО, 2013. – Ч. 2. – 76 с.
7. Богуш А.М. Дошкільна лінгводидактика: теорія і практика. // Монографія / А.М.Богуш. – Запоріжжя, Просвіта, 2019. – 216 с.
8. Богуш А.М. Українське народознавство в дошкільному закладі: практикум: навч. посіб./ А. Богуш, Н.В.Лисенко. - К.: Вища шк., 2013. - 204 с.
9. Божович Л. І. Особистість і її формування в дитячому віці. – К., 2016. – 246 с.
10. Борисенко В.К. Весільні звичаї та обряди на Україні: Історико-етнографічні дослідження / В. Борисенко. – К.: Наукова Думка, 2018. – 192 с.
11. Виноградов, Г.С. Детский народный календарь / Г.С. Виноградов // Страна детей: труды по этнографии детства. - СПб., 2018. - С. 5 - 34.
12. Воропай О. Звичай нашого народу: Етнографічний нарис. - Харків: Фоліо, 2015. - 512 с.

13. Впевнений старт: [програма розвитку дітей старшого дошкільного віку] / кер. проекту М. Б. Жебровський; авт. кол.: О. Андрієтті, О. Голубович, О. Долинна та ін. – Тернопіль: Мандрівець, 2012. – 104 с.
14. Галян О. І. Розвиток моральної свідомості та самосвідомості на етапі дошкільного дитинства / О. Галян // Моральна свідомість та самосвідомість особистості : [монографія]. – Дрогобич, 2019. – С. 64–76.
15. Державна національна програма «Освіта. Україна XXI століття»// Освіта. – 2015. – №44-46. – 25 с.
16. Домінанти духовного світу українців: навчальний посібник / Упор. Л. Горболіс, О.Р.Єременко. - Суми: Університетська книга, 2017. - 300 с.
17. Жайворонок В.В. Знаки української етнокультури: Словник-довідник. - К.: Довіра, 2016. - 703 с.
18. Закон України «Про дошкільну освіту». – К., 2015. – 45 с.
19. Коменский Я.А. Избранные педагогические сочинения. Том 1. – М.: Педагогика, 2018. - 367 с.
20. Кондрашова Н. В. Устное народное творчество в воспитании старших дошкольников // Воспитатель дошкольного образовательного учреждения. – М., 2011. - N 2. – С. 113-117.
21. Кононенко П.П., Касян Л.Г., Семенюченко О.В. Програма виховання дітей дошкільного віку «Українотворець». - К.: Українське агентство інформації та друку «РАДА». - 2018. - 28 с.
22. Концепція дошкільного виховання в Україні. – К.: Освіта, 2013. – 126 с.
23. Кудіна Л.М. Від року до року. - Матеріали до уроків. - Харків: Торсінг, 2012. - 160 с.
24. Лисенко Н.В. Етнопедагогіка дитинства. Навчально-методичний посібник. - К.: Видавничий Дім «Слово», 2011. - 120 с.
25. Макаренко О.П. Стежками минувшини: Дітям про обрядовість / О. Макаренко. - Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2015. - 153 с.
26. Поніманська Т. І. Моральне виховання дошкільників: Навч. посіб / Т. Поніманська. – К. : Вища школа, 2013. – 111 с.

27. Програма виховання дітей дошкільного віку «Малютко». - К.: Педагогічна думка, 2016. - 286 с.
28. Програма виховання і навчання дітей дошкільного віку «Дитина». - К.: Освіта, 2014. - 268 с.
29. Руденко Ю. Т. Основи сучасного українського виховання. - К.: Видавництво імені Олени Теліги, 2013. - 328 с.
30. Скуратівський В.Т. Дідух: Свята укр. народу. К.: Освіта, 2015. - 272 с.
31. Скуратівський В.Т. Святвечір: у 2 кн. /Василь Тимофійович Скуратівський. – К.: Вироб.-комерц. фірма "Перлина", 2014. – 288 с.
32. Стефанюк С.К. Практичне народознавство (Національне виховання): Навч. посіб. для вузів. - Харків: ББН, 2012. - 262 с.
33. Сухомлинський В.О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості //Вибр. твори : в 5-ти т –К. : Рад. школа, 2017. - Т. 1 - 653 с.
34. Тураніна Н. Формування етнокультурної компетентності дошкільника.//Дошкільне виховання. 201, № 8. – 241 с.
35. Українознавство: навч. посіб./Т.В.Лепеха. - К.: Вид. центр «Просвіта», 2015. - 373 с.
36. Українське народознавство. Підручник. / За загальною редакцією С.П. Павлюка. - Київ: Знання, 2014. - 570 с.
37. Українські свята: Ілюстрований посібник./Упоряд. Л.С.Стецько: - Львів: Видавничий дім «Панорама», 2016. - 268 с.
38. Українські традиції / Упоряд. та передмова О.В.Ковалевського. - Харків: Фоліо, 2013. - 573 с.
39. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори. – М.: Просвітництво, 1968. – 371 с.
40. Чаварга О.Ю., Тулай О.Ю. Народно-календарні свята та обряди в дитячому садку: - Ужгород, 2017. – 217 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

**Сценарій родинного свята:
«З родини йде життя людини»
для дітей молодшого дошкільного віку**

Мета заходу. Сприяти розвитку пізнавальної активності дітей, збагачувати враження про явища суспільного життя, створити сприятливі умови для збагачення життєвих вражень про народні традиції та звичаї. Залучати до сприймання творів національно культури (прислів'я, пісні, вірші) та розповідати їх напам'ять.

Розвивати уявлення про устрій сільської хати, характерні її ознаки.
Виховувати культуру пізнавальної та ігрової діяльності.

Місто проведення: музична зала.

Декорації. Інтер'єр української хати.

Дата проведення: 9 грудня 2020 року.

Тривалість: 30 хвилин.

Обладнання. Колиска, ляльки мотанки, різнокольорові стрічки, муляжі овочів та фруктів, відерця, віночок, гімнастичні палки, кеглі, коні.

Музичний репертуар. Фонограми запису українських пісень та мелодій.

Пісні: «Запорізькі діти» (сл. та муз. О. Загрудний);

«Коліскова» (сл. та муз. Н.Май);

коліскова «Котику сіренький» (сл. та муз. народні);

«Печу, печу хлібчик» (сл. та муз. народні);

пісня «Розпрягайте хлопці коней» (укр. нар. пісня);

пісня-гра «Віночок» (муз. і сл. В. Бабій).

Попередня робота з дітьми. Ознайомлення дітей з родинними традиціями та звичаями, а саме першого обряду закосичення та . Розучування віршів, пісень

та колискових, музичних ігор та спортивних розваг. Виготовлення ляльки-мотанки.

Хід свята.

Лунає музика «Кривий танок» (укр. нар. мелодія)

Діти разом з батьками заходять до зали.

Вихователь. Добрий вечір, шановна родина! Так ми хочемо всіх вас назвати. Щоб в тісному родинному колі українські традиції пригадати.

На світі білому єдине,

Як і дніпрова течія,

Домашнє вогнище родинне,

Оселя наша і сім'я.

В щасливі і тяжкі години –

Куди б нам не стелився шлях –

Не гасне вогнище родинне,

В людських запалене серцях. *(Білоус Дмитро).*

«Без сім'ї – нема щастя на землі» – твердить народна мудрість. А найбільшою цінністю кожної української сім'ї завжди вважалися діти. Діти – це великий дар Божий. Діти – то Божа роса. І дякуючи Богу – цей дар є у кожного з нас. Наші найдорожчі донечки й синочки.

Любі діти, заспівайте нам пісню!

Діти співають пісню «Запорізькі діти» (сл. та муз. О. Загрудний)

Вихователь. Ой, нема тепла без сонця,

А садочка без дитини.

І людини не буває

Без рідної Батьківщини.

Ростуть хлопці – козаки,

А дівчата – ластівки.

Як червоні ягідки.

Вихователь. Не знаю, чи помітили ви, як гарно за старим українським звичаєм прибрана наша світлиця. Зверніть увагу на речі давнього побуту. Чи знає хто-небудь з вас про їхнє призначення?

Відповіді дітей.

Вихователь. І, мабуть, саме ці речі зберігалися у родині та передавалися від матусі до дитини як обереги щасливого побуту родини. Сім'я є ще й берегиною моральних норм, національних звичаїв і традицій нашого народу. Саме батько й мати – це перші педагоги дитини.

Перші матусині колискові назавжди залишаються в нашому серці. В колисаночці є і велика ніжність, і любов, і турбота.

Колискова пісня, колискова.

То найкраща материнська мова.

Пахне вона м'ятою і цвітом.

Чебрецем і суничним літом.

Пахне молоком і споришами...

Скільки в ній ласкавості і шани,

Скільки в ній тривожності людської.

Колискова пісня, колискова!

Сьогодні ми вас запрошуємо послухати гарну, ніжну бабусину колискову.

Татусь Варі Коваленко Данило Геннадійович виконує пісню

«Колискова» (сл. та муз. Н.Май)

Вихователь. Ми з дітлахами теж вивчили колискову «Котику сіренький».

Діти співають колискову «Котику сіренький» (сл. та муз. народні)

Вихователь. Ви почули яку ніжність і ласку, всю свою любов показали діти, в цій колисаночці.

З дитинства мати і батько виховували в дитині всі найкращі якості. Одна з найбільших якостей українців є працелюбність – любов до праці, тому що праця є основою буття людини.

В народі кажуть: «Щоб добре жити, треба працю любити».

«Без труда нема добра».

Народилася в родині дівчинка. Поки була малою тільки їй турбот мала, що радіти сонечку, матусиній ласці, тільки їй час був, щоб рости здоровою, набиратися розуму. Однією з ознак цього безтурботного періоду було вільне, розпущене волоссячко прикрашене віночком. Підросла дівчинка – і настав час, коли стала справжньою помічницею. Охоче долучається до родинних справ і турбот. Так і народився гарний, ніжний, дивної краси й великого змісту обряд першого закосичення.

Дівчинка 1. Я маленька українка,

В мене коси по коліна.

Я в сорочку вишиванку,

Ї у віночок гарно вбрана.

Дівчинка 2. Українка я маленька!

Українка моя ненька!

В неї щира я дитина,

Добра, любя та єдина!

Вихователь. Дуже гарні в нас дівчата. А чи готові вони коси заплітати? Чи стали вони помічницями? Зараз ми перевіримо.

Випробування для дівчат: «Варимо борщ та компот»

Хід гри.

Гравці стають у дві колони. У першого гравця в руках відерце. Навпроти кожної колони стоїть стіл з каструлею. Біля граючих на столі таця з овочами та фруктами. За сигналом гравці по черзі вибирають потрібний компонент своєї страви, кладуть у відерце і несуть до каструлі. Повертаються до своєї команди і передають відерце наступному гравцю. Перемагає команда яка швидше і без помилок приготує свою страву.

Пісня-гра «Печу, печу хлібчик» (сл. та муз. народні)

Хід гри.

Діти виконують рухи відповідно до тексту пісні.

Вихователь. От ми і з'ясували, що наші дівчатка є старанними помічницями для своїх матусь. Усі відмінно впоралися з завданням. То ж саме час дівчатам коси заплітати. Заплести косу своїй донечці ми запрошуємо наших рідненьких матусь. Мама, будь ласка проходите до своїх донечок.

Обряд закосичення.

Кожна матуся заплітає своїй доньці косу та вплітає в неї різнокольорові стрічки.

Лунає музика «Калинонька» (укр. нар. мелодія)

Матусі плетуть своїм дочкам коси та по черзі читають вірші.

Матусі. 1. Плетися коса, родися краса,

Розумнішай головонька, добрішай душа!

2. Косу заплітаю, у стрічки вбираю.

Щоб виросла довга, густа і красива!

3. Заплету в косу жовтеньку стрічку,

Щоб в душі у донечки завжди було сонечко.

4. А я ось, уплітаю блакитну –

Символ неба і води.

5. Для моєї донечки – малинова стрічка.

Щоб душевною була і свій рід любила.

6. Я вплету донечці жовтогарячу стрічку.

Символ хліба.

7. Я фіолетову стрічку додаю –

Щоб мудрою донечка була.

8. Яскраво рожева стрічка – символ достатку.

9. Для моєї доні червона стрічка – символ любові.

10. Рости коса до пояса,

Не випадай ні волоса!

11. Рости коса до п'ят,

Всі волосинки в ряд!

Вихователь. Ой, які ж гарні наші дівчата!

Дівчинка для мами – це велика радість!

Навіть дехто з хлопців виявляє заздрість.

Бо таке розкішне у дівчаток волосся,

М'яке, густе й ніжне як золоте колосся!

А зараз я запрошую наших дівчаток пройти залю, пишаючись красою свого волосся, заплетеного в косу.

Тож матусі візьміть донечку за руку і обійдіть коло. А ми оплесками привітаємо наших дівчат.

Лунає музика «Жайворонки» (укр. нар. мелодія)

Дівчата разом з мамою йдуть залю.

Вихователь. В народі кажуть: «Коса – то дівоча краса!»

«Дівчинка з косою – мов трава з росою».

За звичаєм наші хлопці хочуть привітати дівчаток:

Хлопчик 1. Я дарую вам віночок.

Хай квіти й трави

Усіх дівчаток бережуть!

Вихователь. Український віночок запрошує всіх дівчаток і хлопців пограти в гру. Давайте станемо у коло, щоб пісню заспівати і в гру пограти.

Гра «Віночок» (муз. і сл. В. Бабій)

Хід гри.

Діти стоять у колі спиною до середини. Дівчинка з віночком у витягнутих руках іде, співаючи, повз них. Закінчивши співати, зупиняється і, якщо напроти неї дівчинка, називає її ім'я і вдягає на голову віночок. Якщо хлопчик – дає йому віночок у руки. На повторення музичного супроводу обоє виходять на середину кола й кружляють, узявшись під руки. Діти в колі плескають у долоні.

Вихователь. Жінка завжди була берегинею сімейного затишку, вона створювала гармонію і лад в сім'ї.

Проте чоловік також несе відповідальність за лад і добробут в сім'ї.

Влада батька в сім'ї була безмежною.

«Отець як Бог» – говорить народне прислів'я. Він вів господарство, брав участь у вихованні дітей. Батьківський приклад в поведінці вчив і спрямовував діяльність дітей:

«Що робить батько, те й дитина».

«Яка гребля такий млин, який батько, такий син».

Вихователь. Зараз наші татусі покажуть які вони спритні, мужні і уважні. Запрошуємо чоловіків вийти в наше коло.

Конкурс для батьків «Не втрачай спис».

Хід гри. Чоловіки стоять у колі один за одним. Правою рукою тримають «спис» (гімнастичну палку). За музичним сигналом гравці, відпускають свій «спис» та підхоплюють «спис» попереднього гравця. Якщо гравець не встиг підхопити «спис» то він виходить з гри. Гра закінчується коли залишається один гравець – переможець.

Лунає музика (за сигналом фортепіано)

Вихователь. Хлопців виховував батько працьовитими, мужніми, спритними. Виходьте наші хлопці в коло, свою спритність і силу показати. А ми оплесками привітаємо їх.

Лунає музика «Козацький марш» (укр. нар. мелодія)

(виходять хлопці, стають у коло)

В.В. Кабезский (тато). Я козак і ти козак!

Я вояк і ти вояк!

Щоб в бою стояти мужньо

Ми повинні бути дружні.

Хлопчик 2. Ми козаки, ми – вільні люди,

Хоробрі і відважні всюди!

Ми козаки борці за волю,

За народу щастя й долю!

Хлопчик 3. Я маленький козак,

Я не знаю що це страх.

В мене серце як кришталь,

Дух у мене немов сталь.

Вихователь. Вже в три роки для хлопчиків існував обряд «посадження на коня». То вже й наші хлопці готові сісти на коней. Але перш ніж на коня сідати, треба коня напувати.

Ми відеречка беремо, і в команди всі стаємо.

Коника ми напуваємо,

Конику ми догоджаємо!

Гра «Напої коня»

Хід гри. Гравці стають у дві колони. Навпроти кожної колони стоїть кінь. За сигналом гравці по черзі підбігають до коня з відерцем – дають коню попити. Повертаються до своєї команди і передають відерце наступному. Виграє команда яка швидше виконає завдання.

Лунає музика «Гусачок» (інструментальна група гурту «Крилиця»)

Вихователь. Хлопці коней напували, до походу приготували. То ж сідлайте хлопці коней і в дорогу вирушайте!

Вихователь. Творити лад в сім'ї і в усьому що їх оточувало намагалися наші предки в усі часи. «Нащо клад, коли в сім'ї лад» – говорить народне прислів'я. То ж і ми з вами не цураймося нашого великого роду, нашого минулого, його звичаїв і традицій.

Дівчинка 3. Красивий, щедрий, рідний край

І мова наша солов'їна!

Шануй, люби, оберігай

Усе що зветься Україна!

Лунає музика «Сонячний дім» (А. Німенко)

Вихователь. Привітний і світлий наш сонячний дім,

Як радісно й весело жити у нім.

Тут мамина пісня і усмішка тата.

В любові й добрі тут зростають малята.

Дзвінка наша пісня до сонечка лине

Наш сонячний дім – це Україна!

Вихователь. Запрошую дітей разом з батьками закружляти у веселому українському таночку.

Лунає музика «Одна калина» (сл. В. Куровський, муз. Р. Квінта) .

Діти разом з батьками танцюють.

Вихователь. От і закінчується наше свято, але не закінчуються наші сімейні традиції, наш родовід, адже даремно говорять, що нашому роду нема переводу. Тож нехай завжди вас манить родинний вогник у батьківській оселі, нехай не згасне вогнище родинне, живе в калинових піснях!

Дякую за увагу.

Лунають українські народні мелодії, під веселий танок всі залишають світлицю.

Додаток Б

Діагностичні методики «Картинки»

Матеріал: картинки «діти фарбують яйця на Великдень», «катання з гори», «колядування».

Дитині пропонують розглянути картинки і назвати, які події або свята тут зображені.

Бесіда «Народні традиції»

- Чи є у тебе улюблене свято і як ти відзначаєш його вдома?
- Які народні свята ти знаєш?
- Які свята відзначають в твоїй родині?
- Як ви готуетесь до свята (називається те свято, яке позначила дитина)
- Які народні пісеньки, потішки, лічилки гри ти знаєш?
- Назви народні ігри, в які ти любиш грати?
- З якими традиціями та святами ти хочеш познайомитися?

Чому?

Бесіда «Традиції народу»

Мета: формувати знання дітей про традиції українського народу, викликати емоційний відгук на твори усної народної творчості. Виховувати повагу до праці майстрів, викликати гордість за свої вміння.

Педагог. Діти, як ви розумієте слово традиція, хто знає? (Припущення дітей, якщо діти не можуть відповісти, педагог сам дає пояснення.)

Кожен куточок рідної землі має свої традиції - це культура народу, це те, що передається від одного покоління до іншого, від батьків до дітей.

Згадайте, як багато навчили вас батьки? (Відповіді дітей.)

Педагог. Раніше сім'ї були великі, з великою кількістю дітей. Батьки привчали їх до праці, навчали різним ремеслам, рукоділлю, у кожної дитини були домашні обов'язки. Які обов'язки є у вас? (Відповіді.)

Педагог. Люди багато працювали. (Про працю можна почути з потішек, читання потішек дітьми.)

Педагог. Народ придумав багато пісень, приказок, казок, загадок, танців, ігор, хороводів, якими супроводжувалися всі події життя: і будні, і свята. Творчість народу передавалась дітям з покоління в покоління. Вона починалась з маминої колискової, пісні матері - це традиція народу в дитинстві співати дітям пісні.

Які ви знаєте колискові пісні? (Виконання колискових пісень дітьми.)

Народні ігри на Масляну

«Три ноги»

Гравці розбиваються на пари, кожній парі пов'язують ноги (праву ногу одної дитини з лівою ногою іншої). Пара на "трьох ногах" добігає до поворотного прапорця і повертається на лінію старту.

«Ходулі»

Пройти на ходулях певну відстань, наступаючи в круги діаметром 50-60 см і повернутися назад.

«Мітла»

Жартівлива першість в метанні мітли на дальність. Мітлу зручніше взяти без древка.

«Хто швидше на мітлі»

На майданчику виставлені кеглі в ланцюжок. Потрібно пробігти верхом на мітлі змієюю і не збити кеглі. Перемагає той, хто менше всіх їх зіб'є.

«Мітла на лобі»

А тепер спробуйте якомога довше поносити на лобі.

"Лазня"

Банним сухим віником "попарити" противника, хто швидше обіб'є про нього віник.

Додаток В

Музичне свято «День народження в країні чарівних фей»

Програмовий зміст: Створити святкову радісну атмосферу в дитячому колективі, залучати дітей до запропонованого ігрового сюжету, формувати у дітей виконавські навички: ритмічні рухи під музику, співати і танцювати, читати вірші. Розвивати у дітей естетичний смак та почуття товариства.

Під музику діти забігають до залу.

Ведуча: Є у кожного із нас надзвичайний день!

День вітань, дарунків, сміху, радісних пісень!

Всі здійснюються бажання – торт, свічки, цукерки

Кульки, друзі, привітання, гарні феєрверки!

Ведуча: Став ти старшим аж на рік,

Лічить час годинник!

Сповідчає календар:

Став ти

Діти разом: Став ти імениник!

Ведуча: Шановні гості, ви знаєте, що сьогодні ми зібралися привітати тих, хто народився восени. У День народження іменинникам дарують подарунки, яких вони чекали цілий рік. А ви, малята любите дарувати і отримувати подарунки?

Діти: Так!

Ведуча: В такі осінні, сонячні дні нам на святі не вистачає кого?

Діти: Осені!

Ведуча: Давайте всі разом голосно її покличемо (кличуть).

Заходить Осінь з калиною

Осінь: Я – щедра Осінь по ліску ходила

Диво–пензлем листя золотила.

І у вас в садочку побувала

На деревах фрукти фарбувала.

А сьогодні я прийшла до вас, малята

Іменинників вітати

І гілочку калини хочу вам подарувати!

Пісня «Осінь чарівниця»

Ведуча: Осінь, щедра, добра, багата

Спасибі за те, що прийшла ти на свято.

На святі сьогодні увесь наш город

Ставай разом з нами у хоровод!

Хоровод «Здрастуй, Осінь золота»

Осінь: Іменини ми святкуємо дітям всім

З Днем народження вітаємо

І бажаємо щасті їм!

Їм дарують щедро діти,

Подарунки у цей час,

Ну, а хто сьогодні, діти,
Іменинник серед вас?

Діти іменинники вибігають і зупиняються біля святково прибраних стільчиків

Хлопчик: На дівчаток подивіться
Не впізнаємо ми їх,
Як зодягнені, привітні,
То ж спитаймо...

Діти разом: Скільки літ? **Відповіді дітей.**

Дівчатка: На хлопчиків подивіться
Чи впізнаєте ви їх?
Як зодягнені привітні
То ж спитаймо....

Діти: Скільки літ? **Відповіді дітей.**

Виходить хлопчик і дівчинка

Дівчинка: День народження буває
Коли музика лунає

Пісня «Вітальна»

Хлопчик: День народження буває
Коли казка наступає

Виходить крокодил Гена і Чебурашка з великим коробом

Чебурашка: Добрий день малята
Любі хлопчики й дівчата
Радий я вітати іменинників на святі.
Гено, вітаю тебе з Днем народження!

Крокодил: Чебурашко, це мені?! Спасибі тобі!
Мені ніколи не дарували подарунків.

Осінь: І я вітаю всіх і дарую вам жовту повітряну кульку.

Крокодил: А чому жовту, я ж зелений?

Ведуча: А тому, Гено, що ти народився восени. Давайте, діти, розповімо про осінь.

Дитина: Люди врожаї збирають
Вітаміни запасують
Вже у теплі краї
Відлітають журавлі.

Дитина: Жовтень листячко кружляє
І доріжки вистеляє.
Хмарки в небі пропливають
Холодним дощиком лякають.

Танок з парасольками

Чебурашка: А ще прийшли телеграми, вони без підписів. Відгадайте від кого вони?

1. Вітаю з Днем народження. Прийти не можу, бо об'ївся варенням на Дні народження у Малюка (Карлосом).

2. Вітаю з Днем народження! Діти, давайте жити дружно! (Кіт Леопольд).

3. Вітаю з Днем народження! Ну іменинник, постривай! (Вовк).

Осінь: А як ви, діти, вважаєте, хто найнесподіваніші і найчарівніші подарунки?

Діти: Феї і чарівники.

Осінь: Чудово! Отже сьогодні я перетворю наших іменинників на фей та чарівників. Феям я в руки дам чарівну паличку, а чарівникам одягну ковпаки.

Осінь: Як тебе звать, прекрасна фея?

Фея Пісні: Я – фея Пісні!

Нас чарують пісні звуки
Музика лунає!
В День народження усіх
Пісня привітає!

Осінь: Зараз фея Пісні змахне чарівною паличкою і подарує нам талант співати мовою різних тварин. А ми їй заспіваємо найкращу пісню на День народження. **Пісня «Пусть бегут неуклюже»**

Осінь: Дякую тобі, фея Пісні!

Відводить її на місце і запрошує іншу фею.

Фея Танцю: Здрастуйте, я фея Танцю. Грай, музико, вигравай! Будемо танцювати!

Танок «Полька»

Осінь: Гарно, діти, ви танцювали. А щоб було веселіше станцюйте ще один танець.

Танок «Якщо весело тобі»

Осінь виводить чарівника

Чарівник: Привіт усім! Я веселий чарівник Гри. Зараз час прийшов погратись, досхочу порозважатись!

Гра «Паровоз»

Виводить чарівника Малювання

Чарівник Малювання: Я – чарівник Малювання!
Малювати люблять всі – і
Дорослі і малі
Ось вам листя кольорове
Нуж бо до роботи всі!

Прикрасимо плаття Осені.

Осінь: Який чудовий подарунок. Дякую.

Осінь вручає двом чарівникам блюда з шматочками овочів та фруктів

Осінь Яка смачна гра! В Країні фей ми побували,

Нас феї й чарівники вітали

А зараз наші привітання і найщиріші побажання!

Ростіть усі веселі і здорові

Літайте в снах на кульках кольорових!

Осінь: Дорогі іменинники, вас хочуть поздоровити ваші вихователі!

Ведуча: Милих, добрих усмішок,
Квіточок гарненьких.
Сонечка, веселку, дощичку рясного,
А від феї з казки – дива чарівного.

Гена: Дорогі іменинники!
Сьогодні ваше свято
І вас прийшли вітати
Бабусі, мами й тата.

Чебурашка: Матусеньки рідненькі
Спекли пиріг святковий
Щоб ви поласували
Щоб настрої був чудовий!

Заносять пиріг зі свічками. Іменинники задувають свічки

Осінь: Тож усі мерщій вставайте,
Іменинників вітайте!

Хоровод «Як на ваші іменини»

Осінь: Милі дітки, на прощання
Мої сердечні побажання
Хай вам сонечко сміється
Життя, як пісня ллється
Хай щастить вам, діти, всюди
Хай ростуть з вас гарні люди.

Осінь виводить дітей з залу.

**КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Я, Яковенко Вікторія Миколаївна,
учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

- дотримуватися:
 - вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
 - принципів та правил академічної доброчесності;
 - нульової толерантності до академічного плагіату;
 - моральних норм та правил етичної поведінки;
 - толерантного ставлення до інших;
 - дотримуватися високого рівня культури спілкування;
- надавати згоду на:
 - безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
 - оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
 - використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;
- самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;
 - надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;
 - не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;
 - своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;
 - не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;
 - підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;
 - поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;
 - не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;
 - відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;
 - запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;
 - не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;
 - не підроблювати документи;
 - не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;
 - не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;
 - не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;
 - не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;
 - не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;
 - не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;
 - не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

(дата)

(підпис)

(ім'я, прізвище)

ДОВІДКА**про перевірку на текстові збіги у Науковій бібліотеці**

кваліфікаційної роботи СВО Бакалавр

спеціальності 012 Дошкільна освіта (денна форма)

Автор роботи	Яковенко В.
Назва роботи	Формування свідомості дошкільника засобами родинної обрядовості
Факультет	Педагогічний факультет
Науковий керівник	доцент Сидоренко Н.І.
Роботу перевірено за допомогою програмного засобу	Unichesk
Ідентифікаційний номер роботи	ID файлу: 1002507280
Результати перевірки	Схожість 33,4%

Директорка Наукової бібліотеки

Нателла АРУСТАМОВА

Бібліотекарка I категорії

Стефанія Соболь